

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Кончаков Антон Сергійович

**ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ТЕКСТІВ**

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Освітня програма Англійська та німецькі мови (переклад включно)

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник

_____ В. І. Школяренко,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та практики
романо-германських мов

« ____ » _____ 20__ року

Виконавець

_____ А. С. Кончаков

« ____ » _____ 20__ року

Суми 2021

Sumy Makarenko State Pedagogical University
The Department of Foreign and Slavic Philology
The Chair of English Philology and Linguodidactics

Konchakov Anton Serhiyovych

PROBLEMS OF ENGLISH ECONOMIC TEXTS TRANSLATION

Field of Study 03 The Humanities

Program subject area 035 Philology

Study program 035.041 Germanic Languages and Literature

(Translation Included), Major - English

Educational program English and German Languages (Translation Included)

Graduation Project

Supervised by

Doctor of Philological Science, Professor,
Head of the Chair of Theory and Practice of
Roman-German Languages

Shkolyarenko V. I.

Performed by

Konchakov Anton

Sumy 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ	10
1.1. Когнітивно-функціональна аспектність перекладу англомовних економічних текстів.....	10
1.2. Проблема запозичень в економічній термінології.....	16
1.3. Класифікація англомовних економічних термінів.....	24
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	33
2.1. Специфіка перекладу англомовних економічних термінів.....	33
2.2. Одноперекладні однозначні англійські економічні терміни...	36
2.3. Одноперекладні багатозначні англійські економічні терміни.....	43
2.4. Різноперекладні англійські економічні терміни.....	45
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	55
3.1. Характеристика екстралінгвальних знань перекладача економічних текстів.....	55
3.2. Правила перекладу економічних текстів.....	60
3.3. Способи перекладу економічних текстів.....	64
3.4. Вплив контексту на переклад англомовних економічних термінів.....	76
Висновки до розділу 3	89
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
SUMMARY.....	104
ДОДАТКИ.....	110

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Міжнародний обмін науковою і технічною інформацією особливо зріс в останнє десятиліття, а сучасна мова знаходиться на новій стадії свого розвитку у зв'язку з підвищенням рівня інформативності культури. Інтерес до мови та її пізнання стає дедалі більшим; число наукових і технічних публікацій збільшується так швидко, що стає неймовірно складно обробляти потік науково-технічної літератури. Перекладами та реферуванням іншомовної літератури займаються не лише спеціалізовані видавництва, центри перекладу, професійні перекладачі науково-дослідних інститутів та промислових підприємств, а й фахівці-практики різних галузей народного господарства.

У даний час спостерігається постійний взаємовплив і взаємодія універсальності, подібності націй та їхніх мов, з одного боку, та унікальність, самобутність життя окремого народу, кожної національної мови, з іншого. Термінологічні системи, інтерлінгвістичні за своєю природою, також необхідно розглядати з позиції широкого міжнаціонального спілкування. Актуальність та доцільність дослідження пов'язана з вивченням засобів збереження прагматичного потенціалу стилістичних форм та смислового навантаження науково-технічних та економічних текстів під час перекладу з англійської на українську мову.

У сучасній лінгвістиці рішення багатьох кардинальних проблем виявлення організації терміносистеми стає можливим завдяки поширенню когнітивного підходу, який дозволяє залучати до сфери аналізу принципи сприйняття всіх об'єктів, явищ навколишнього світу в їх взаємодії. У зв'язку з означеним у дослідженні за основу береться когнітивно-функціональний підхід до дослідження мови, зокрема, прагматики когнітивних аспектів процесу перекладу. Перевага когнітивної лінгвістики полягає в тому, що вона прагне не лише до опису матеріалу, скільки до його пояснення.

Науково-пізнавальна діяльність здійснюється у системі когнітивних координат, які, в свою чергу, визначаються відповідними стилями мислення, «парадигмами», «темами», «картинами світу». У зв'язку з цим моделювання терміносистеми на когнітивних засадах дає можливість зрозуміти глибинні механізми її організації, особливо в процесі перекладу.

Проблема перекладу термінів обсервована у наукових працях таких філологів: Л. Венути, С. Влахова, В. Карабана, В. Комісарова, В. Коптілова, А. Коралова, П. Ньюмарка, В. Школяренко та ін. Наукові публікації Н. Кікеців, Н. Сапальнової досліджують питання передачі термінів у процесі перекладу. Однак, С. Влахов та С. Флорін вважають, що термін відноситься до одиниць, які не створюють труднощів під час перекладу, бо термін треба перекладати терміном, повним та абсолютним еквівалентом. Однак перекладач не завжди може віднайти цей відповідник, а досить часто еквівалента взагалі немає. Тому, питання перекладу англомовних економічних термінів вимагають ґрунтовного дослідження.

Дослідники не мають однозначного підходу до класифікації іншомовних запозичень, але зазвичай поділяють їх на мовні (внутрішні, внутрішньолінгвальні) та позамовні (зовнішні, екстралінгвальні). Вони розглядають причини англомовних запозичень, особливості їх перекладу українською мовою. О. С. Ковальчук, Д. Л. Романчук визначають етапи та причини появи запозичень в українській фінансово-економічній терміносистемі. О. В. Чуєшкова проаналізувала економічну термінологію з позиції «національне – запозичене», оскільки саме вона зазнала найбільшого впливу іншомовної лексики. Дослідниця Т. М. Дячук подає більш детальну лексико-тематичну класифікацію економічних термінів, зокрема виокремлює назви суб'єктів, об'єктів, процесів та дій. Інноваціям у сучасній українській економічній лексиці щодо питання специфіки термінологічного запозичення присвячені праці О. С. Дьолог. Термінознавиця Л. М. Архипенко говорить про адаптацію англомовних економічних термінів в українській мові, а дослідниця Т. М. Кравченко виокремлює матеріальні буквальні та

матеріальні трансформовані запозичення при входженні до терміносистеми. Проте однозначності до визначення проблеми перекладу англомовних економічних текстів не знайшло достатнього відображення у наукових джерелах.

Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю описати термінологічні одиниці англійської та української мови в порівняльному аспекті, розробити когнітивні моделі перекладу спеціальної лексики, визначити традиційні та нові способи перекладу економічних текстів з точки зору когнітивно-функціонального підходу до даного матеріалу. Тому тема магістерського дослідження: «Проблема перекладу англомовних економічних текстів» вбачається актуальною.

Мета роботи – виявлення когнітивних аспектів перекладу англомовних економічних текстів; факторів, що регулюють моделі перекладу лексичних одиниць економічної термінології.

Для досягнення зазначеної мети потрібно вирішити такі **завдання**:

- 1) розглянути когнітивно-функціональну аспектність перекладу термінологічної англомовної лексики;
- 2) виявити когнітивні підстави лінгвістичного моделювання та через побудову моделей перекладу визначити можливі варіанти перекладу термінологічної лексики;
- 3) вивчити і обґрунтувати причини та фактори процесу запозичення англомовної економічної лексики;
- 4) проаналізувати лексико-семантичні особливості англомовних економічних текстів;
- 5) визначити способи перекладу англомовних економічних текстів у залежності від їх структури та генетичної приналежності.

Об'єктом дослідження є семантична ідентифікація економічних термінів в англійській та українській мовах та функціонування мов в процесі перекладу економічної термінології.

Предметом дослідження є особливості відтворення англомовних економічних текстів українською мовою.

Матеріал дослідження складають 105 термінологічних одиниць, відібраних методом суцільної вибірки із лексикографічних джерел, англомовних публіцистичних текстів економічного спрямування, а також дані Корпусу сучасної американської англійської мови (The Corpus of Contemporary American English) за 2000–2015 роки та 505 термінологічних одиниць із словника «Яковенко, Р. В. Тлумачний словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Кіровоград: Лисенко В.Ф., 2015. 130 с.».

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові (узагальнення, індукція, дедукція) та емпірико-теоретичні методи (аналіз, синтез, метод порівняння й класифікації). Процес відбору термінів проводився методом суцільної вибірки. Дескриптивний метод, метод словникових дефініцій та методика семантико-компонентного аналізу використовувалися для інвентаризації та розподілу досліджуваних термінів у тематичні групи, встановлення їхніх дефініцій, визначення семантичної структури досліджуваних мовних одиниць та виявлення семантичних змін в терміносистемі економіки з урахуванням синонімічних, антонімічних, полісемантичних та омонімічних відносин. Структурно-словотвірну методику відображено в аналізі словотвірних моделей економічних термінів.

Елемент наукової новизни одержаних результатів дослідження полягає в розробці когнітивно-функціональних принципів перекладу економічних термінів; визначенні провідних способів термінотворення; описі структурно-семантичних та функціонально-стилістичних характеристик термінологічних одиниць.

Отримані результати можуть бути корисні для типологічного дослідження науки і техніки, термінознавства, приватної методики і загальної теорії лексикографії, теорії перекладу, а також при розробці

методичних посібників та дидактичних матеріалів для ефективності педагогічного процесу, можуть бути практичними рекомендаціями при підготовці молодих фахівців в означеній галузі.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розроблена модель, а також отримані результати і висновки можуть бути використані в діяльності викладачів закладу вищої освіти, що дозволить активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів щодо здійснення перекладів англomовних економічних текстів на українську мову. Матеріали дослідження можуть бути застосовані в розробці курсів лекцій і семінарів, зокрема з «Теорії та практики перекладу» для студентів закладу вищої освіти.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Матеріали дослідження, його основні положення та практичні результати доповідалися та обговорювалися на Міжнародній науковій інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації», 26 лютого 2021 р. м. Переяслав; I Міжнародній науковій спеціалізованій конференції «Сучасний педагог та теорія педагогіки, філологічні диспути та наука про мову», 19 лютого 2021 р., м. Хмельницький; I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Макаренківські читання: філологічні та методичні студії», 28-29 квітня 2021 р., Суми.

Публікації:

Konchakov Anton. Translation specifics of english economic terms. *Сучасний педагог та теорія педагогіки, філологічні диспути та наука про мову: матеріали міжнародної спеціалізованої наукової конференції*. м. Хмельницький, 19 лютого, 2021р. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 118–120.

Konchakov Anton. Methods of translating economic texts into ukrainian. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: Зб. наук. праць: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Переяслав, 2021. Вип. 68. С. 268–270.

Konchakov Anton. Context influence on English terms translation. *Макаренківські читання: філологічні та методичні студії. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. 28-29 квітня 2021 р. Суми, 2021. С. 160–163.*

Структура і обсяг магістерського дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Список використаних джерел становить 90 позицій. Загальна кількість основного тексту – 91.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ

1.1. Когнітивно-функціональна аспектність перекладу англомовних економічних текстів

У даний час вирішення багатьох кардинальних проблем виявлення організації терміносистем стає можливим завдяки поширенню когнітивного підходу, який дозволяє залучати до сфери аналізу принципи сприйняття всіх об'єктів, явищ навколишнього світу в їх взаємодії та взаємозв'язку. Зазначимо, що науково-пізнавальна діяльність здійснюється завжди, так би мовити, у визначальній системі когнітивних координат, які в свою чергу визначаються відповідними стилями мислення, «парадигмами», «темами», «дослідницькими програмами», певними «картинами світу», і складовими формування когнітивної лінгвістики. Характерною рисою сучасної лінгвістики є звернення лінгвістів до діяльнісно-динамічного аспекту мови, до питань мовного функціонування, до психолінгвістичного та прагматичного феномену. Проблема вивчення мови в дії, на думку лінгвістів (Гречко В. А. та ін.), «повинна опиратися на ту роль, яку мова відіграє у становленні людської свідомості» [11, с.5].

Слово, яке представляє собою звуковий комплекс, за яким закріплено певне значення, стає науково обґрунтованим терміном після того, як воно осмислюється в загальній системі даної галузі наукового знання. Вивчення та функціонування термінів у розширених контекстах вживання сприяє повному та глибокому розкриттю їх змісту.

Необхідно при цьому зазначити недостатню самостійність терміна, так як його не можна уявити за межами явища, що становить його зміст. Таким чином, лише в цьому випадку можна говорити про створення метамови як про третю, завершальну стадію наукового процесу: перша стадія – вивчення

фактів мови, друга стадія – утворення понять, третя стадія – закріплення понять в метамові [13–14].

Однак треба підкреслити, що процес розуміння не зводиться лише до перекладу природно-мовного тексту на метамову. Необхідно, на наш погляд, враховувати такі найважливіші складові процесу розуміння, як система знань суб'єкта про світ взагалі і про особливості контексту та комунікативну ситуацію зокрема.

Для пошуку нових підходів до вивчення лексичної семантики та уточнення лексикографічних способів опису лексичного значення вченими зовсім недавно пропонувалося створення штучної семантичної мови. Як відомо, природній мові властиві якості, прямо протилежні наявним у штучних мовах, тому штучна семантична мова істотно відрізняється від мови «другого порядку». На відміну від нього природна мова являє собою поєднання мов різних логічних типів та завдяки своєму поліморфізму служить інтерпретантом всіх інших семіотичних систем.

Кожна мова, що бере участь у процесі перекладу, має широкі можливості для перенесення значення, семантики слів та словосполучень у відповідних ситуаційних умовах реалізації для потреб спілкування. Однак саме перекладач в процесі перекладу з безлічі одиниць мови-основи проводить відбір тих значень, що змогли визначити своє місце у новому метамовному просторі [2].

Те ж відбувається і з мовою-об'єктом, що піддається аналізу для вибору найбільш оптимальних варіантів значень для утворення метамови перекладу. У процесі перекладу мови та їх елементи зіставляються, прирівнюються, замінюють один одного в процесі спілкування.

У контексті даного підходу термін виступає в якості когніотипу, тобто мовної одиниці метамови певної сфери вживання, що позначає спеціальне поняття та передбачає специфічну галузь знання мовця. Досягненню абсолютної адекватності оригіналу перешкоджають як мовні, так і позамовні причини.

Необхідно підкреслити, що здатність адекватного сприйняття когніотипу дозволяє реципієнту вибрати правильний (точний) еквівалент терміна при перекладі. Додамо, що явища однозначності, багатозначності, синонімії, антонімії тощо, у терміносистемах можна вважати варіантами когніотипи, оскільки вони заповнюють так звані когнітивні лакуни, тобто прогалини в тексті перекладу, які виникають внаслідок незнання реципієнтом фонових знань, ситуації, або контексту [33].

Як відомо, об'єктом перекладацького аналізу є система співвідношень текстів оригіналу та перекладу і складових їх одиниць; на основі аналізу реально існуючих фактів мови можливе узагальнення перекладацьких прийомів, отримання інформації про корелятивність окремих елементів оригіналу та перекладу. Зіставлення відрізків оригіналу та мови перекладу дозволяє вивести закономірності науково-технічного перекладу, зокрема, закономірності перекладу термінології.

Таким чином, адекватний (точний за змістом) переклад термінів передбачає не лише знання двостороннього зіставлення мов, тобто знання закономірностей кореляцій термінів на всіх мовних рівнях, але і володіння когнітивним апаратом економічної науки.

Порівняльний аналіз перекладів показує, що в більшості випадків мета комунікації, що зберігається при перекладі, може бути інтерпретована як комунікативна установка висловлювання.

У даний час при вивченні тексту використовується когнітивно функціональний підхід до вирішення таких питань, як досягнення вдалої та «правильної» комунікації, що забезпечує однозначне тлумачення одиниць тексту. Як відомо, кожен акт мовленнєвої діяльності спрямований на певного одержувача (адресата), щоб вплинути на нього певним чином. Тому, будь-який вид комунікації – «це вираз прагматики» [29].

Прагматичний вплив грає істотну роль в процесі комунікації, та її збереження в перекладі є первинним завданням перекладача. Надзвичайно

важко, на наш погляд, визначити прагматику відносин між перекладачем та мовами, які виступають елементами взаємодії.

Таким чином, імітаційне моделювання як загальнонауковий метод може бути застосований в будь-якій галузі науки. При цьому модель служить засобом, що допомагає нам в поясненні, розумінні та вдосконаленні системи.

У лінгвістиці під моделлю традиційно розуміється «штучно створений лінгвістом реальний або уявний пристрій, що відтворює, імітує своєю поведінкою (зазвичай в спрощеному вигляді) поведінку будь-якого іншого («справжнього») пристрою (оригіналу) в лінгвістичних цілях» [24–25].

У зв'язку із застосуванням методу моделювання в поєднанні з сучасними лінгвістичними методами дослідження необхідно з'ясувати, яку роль відіграє моделювання з позицій системно-структурного підходу.

Лінгвістична модель являє собою гіпотетичну наукову побудову, якийсь конструкт. Лінгвістичне моделювання розуміється в даному випадку «як побудова моделі, тобто деякої системи знаків, що володіє наступними властивостями: 1) вихідні дані моделі (в кібернетиці їх називають «входом») відповідає деякій істотній частині сукупності вихідних об'єктів, 2) модель діє таким чином, що результат її дії («вихід») є певною значною частиною сукупності заключних об'єктів [50].

Моделювання терміносистеми на когнітивних засадах дозволяє зрозуміти глибинні механізми її організації, зокрема, в процесі перекладу. Переваги когнітивної лінгвістики полягають в тому, що вона прагне не лише до опису матеріалу, скільки до його пояснення, і що в фокусі уваги виявляються не лише дані «зовнішнього» порядку, скільки структури знання в людському мисленні. До завдань когнітивної лінгвістики, зазначає Кияк Т., входить «пояснення того, що саме репрезентується в голові людини, і як людина оперує цими репрезентаціями» [24, с. 85].

У перекладі з англійської мови *cognition* означає перш за все «пізнання», *cognitive* – «той, що відноситься до пізнання», але дієслово *to*

cognize має і ширше значення «осягати», «пізнавати», «дізнаватися» і «розуміти» [53].

На сьогоднішньому етапі когнітивна лінгвістика – формує напрямок, за допомогою якого мова використовує загальні когнітивні механізми [33]. Напрямок, об'єднаний під назвою «когнітивна лінгвістика», досить неоднорідний і включає в себе дослідників, які вирішують різні завдання і працюють різними методами [62].

Останнім часом когнітивна парадигма притягує все більшу кількість дослідників. Експансія когнітивного підходу така, що кордони між різними теоретичними школами іноді зміщуються. Спільними для всіх дослідників «когнітивної» орієнтації є такі риси:

- 1) інформаційна структура значення в природній мові;
- 2) тісний зв'язок семантичної структури з концептуальною;
- 3) правдоподібність та достовірність при проведенні семантичного аналізу.

На думку представників різних теоретичних варіантів когнітивної семантики [30], семантична структура – це форма концептуальної структури, інтерпретація висловлювання, тобто його значення знаходиться в розумі. Слова відображають концептуальні категорії, а такі категорії залежать від самих користувачів мов. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. вважають, що значення треба розуміти так, щоб здійснювалося перетворення в мову... інформація, що повідомляється, повинна конструювати світ» [54, с. 123].

Необхідно відзначити, що понятійні категорії мають властивості, що зближують їх з прототипами. Слід підкреслити, що теорія прототипів розвивалася одночасно в декількох дисциплінах: в когнітивній психології, в етнолінгвістиці, у філософії тощо. У лінгвістиці вона була адаптована Кияк Т. Р. [26] та ін.

У теорії прототипів вважається, що слово є ім'ям речі не абсолютно, а лише до певної міри. Конкретний або абстрактний уявний образ предметів

(прототип), що належать деякій категорії, формується людьми, з його допомогою людина сприймає дійсність. Цей прототип закладений в людські думки від народження; він не аналізується, а просто «поданий» (продемонстрований), ним можна маніпулювати [29, с. 47].

Варто наголосити на тому, що «фрейм» або «концептуально-мовна фреймова схема» розуміється як концептуальне уявлення про окрему реалію. Таким чином, сукупність «фреймів» або «концептуально-мовних фреймових схем» у нашому дослідженні являє сценарій сфери економіки, опис відповідної терміносистеми, що склалася в результаті когнітивної діяльності людини.

Стереотипна фреймова схема – схема, яка виводиться на основі фреймових схем сценарію економічної лексики, ядром яких є один і той же концепт (а якщо йдеться про всю сукупність взаємозв'язків такого специфічного для даного сценарію концепту з іншими концептами).

Слід зауважити, що галузь застосування апарату фрейм-структур обмежена, тому що лінгвістичному ядру притаманний момент статичності, та він задає свого роду нормативний сценарій конкретного корпусу текстів (патентів, статей, рефератів), прийнятий в певному професійному колективі для опису конкретного фрагмента зовнішнього світу.

Відзначимо також, що дане положення узгоджується з тим, що в зробленому дослідженні описується існуючий стан справ (статика) в спеціальній галузі, вважаємо, що в значенні економічних термінів відображаються відносини, які залежать від послідовності подій та відносин, які зафіксовані на синхронному зрізі, іншими словами, в статиці. У зв'язку з цим в роботі термінами «фрейм», «сценарій» позначається статичне положення справ.

Що стосується статусу фреймових категорій, ми поділяємо погляди дослідників, які вважають, що фреймові категорії займають граничне положення між когнітивними структурами та природною мовою, представляючи лінгвістично орієнтовані категорії, які забезпечують мовну

реалізацію знань [75, с. 268]. Ці категорії як би задають «лексико-граматичне забезпечення, якими володіє перекладач для найменування та опису категорій та відносин».

Отже, для виведення значення перекладу економічних термінів, необхідно створити концептуальну картину дійсності, що відображає стан справ, іншими словами, виявити фреймові структури, що відображають концептуальне уявлення про всю спеціальну галузь.

1.2. Проблема запозичень в економічній термінології

У систему когнітивних чинників, або координат, як відомо, входять відповідні комунікантам стилі мислення, «теми», «картини світу». Так, наприклад, професійний жаргон можна вважати метамовою певної сфери вживання, який охоплює як індивідуальну, так і колективну когнітивну системи, що належать певній групі фахівців. Так, наприклад, слова-терміни аудит, офф-шор, хеджування, консигнатор, ф'ючерсні угоди зрозумілі фахівцям в економічній галузі та абсолютно незрозумілі широкому колу людей. У цьому випадку зростає роль перекладача або словника як посередника, сполучної ланки комунікантів, за допомогою яких і заповнюються прогалини в мові перекладу [34].

Таким чином, запозичення та процес перекладу взаємообумовлені: запозичення термінів безпосередньо впливає на розвиток мови в цілому і терміносистем зокрема.

Розвиток будь-якої мови відбувається відповідно до її внутрішніх закономірностей та в кінцевому рахунку визначається потребами мовної системи. Поповнення лексичного фонду мови здійснюється як за рахунок внутрішньомовних ресурсів (словотвір, семантичний розвиток), так і за рахунок лексичного матеріалу іншої мови. Разом з тим, «мовні зміни не можуть бути пояснені на основі фактів, що стосуються одних лише відносин всередині мовної системи» [29, с. 47].

Запозичення обумовлені складною взаємодією чинників, зовнішніх та внутрішніх по відношенню до мовної системи. Інтралінгвістичні, внутрішньосистемні передумови, причини та умови запозичення по суті збігаються з передумовами, причинами та умовами всіх без винятку лексичних інновацій [33]. Потреби мовної системи лише дають поштовх до пошуку нових номінацій, а те, що пошук виходить за межі цієї системи, обумовлене виключно екстралінгвістичними передумовами. Разом з тим, характер процесу відбору та освоєння лексичних запозичень визначається внутрішніми специфічними характеристиками як всієї макросистеми мови, зокрема української, так і характеристиками вхідних в неї мікросистем: мови-джерела та мови-реципієнта.

У сучасній науці під запозиченням розуміється «елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція тощо), перенесений з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів» [25, с. 150]. Лексичним запозиченням зазвичай називається звернення до лексичного фонду іншої мови для вираження в мові перекладу нових понять, подальшої диференціації вже наявних та позначення невідомих раніше предметів. Розглянемо причини запозичення та фактори, що сприяють цьому процесу.

Основні передумови будь-якого запозичення – наявність хоча б мінімального міжмовного контакту як зауважують Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. [3]. На думку Т. Дуднік, «мовні контакти – одна з найважливіших сторін міжнародного спілкування, необхідна умова розвитку політичних, культурних, торговельних зв'язків між країнами та народами» [17].

Необхідно відзначити, що мовний контакт – необхідна, але аж ніяк не достатня умова лексичного запозичення. Крім цього лексичне запозичення обумовлено рядом соціально-історичних, соціально-психологічних, соціокультурних та прагматичних чинників.

Вчені відзначають, що одні фактори сприяють проникненню запозичень, інші, навпаки, перешкоджають йому. Смелякова Л. П. виділила

три групи обмежень, що перешкоджають запозиченням в умовах міжмовного контакту: 1) структурно обумовлені (несумісність нових форм з уже існуючими); 2) психологічні (наприклад, небажання використовувати в повсякденному побуті мовний матеріал, що не відповідає контексту); 3) соціокультурні (позитивні або негативні асоціації, які пов'язують з перенесеними формами) [51].

Фактором, що стримує проникнення іншомовних слів в будь-яку мову, національний варіант, діалект є так звана «мовна лояльність» – особливе ставлення до мови (соціолекту, національного варіанту, діалекту) як до символу групової та національної єдності, групових і національних цінностей, що створює йому престиж і змушує його носіїв захищати чистоту від спотворень та іншомовних запозичень [58].

Іншим стримуючим фактором лексичного запозичення є фактор «мовний тиск» (термін Е.Хаугена). Мовний тиск діє в двох напрямках: носії певної мови відчують мовний, економічний та культурний тиск з боку пануючого мовного варіанту та відповідають на нього зустрічним лінгвокультуро-релігійним тиском, намагаючись відстояти власну культурну та мовну особистість [44].

Разом з тим, у разі взаємодії двох мов, наприклад, мовний тиск може стати чинником, що сприяє лексичному запозиченню з однієї мови в іншу. У цьому випадку необхідно мати на увазі той факт, що лексичне запозичення ніколи не здійснюється одночасно на всіх ділянках мовної системи, а відбувається в рамках конкретних мовних підсистем, наприклад, в рамках економічної сфери вживання.

Як показали численні дослідження, запозичення «чужого» лексичного матеріалу, сприяє, по-перше, необхідність заповнити відсутні ланки в його лексичній системі (лакуни), усунути денотативний вакуум, по-друге, прагнення до встановлення регулярності (лексичної, семантичної і / або семантико-парадигмальної), по-третє, зниження або втрата експресивності у

стилістично маркованих елементах, по-четверте, потреба в розмовних евфемізмах [49].

Запозичення, здійснюване з метою заповнити прогалину в лексичній системі, зазвичай пов'язане з тим, що в своїй суспільній практиці носії мови стикаються з новим для них предметом або поняттям. Як правило, таке запозичення здійснюється разом із запозиченням самого предмета або поняття (пор. англ. *Marketing* – укр. Маркетинг). При цьому ці слова належать до сфери економічного вживання та з часом стають термінами.

Прагнення до встановлення семантичної регулярності виражається в тенденції співвіднести одне означення з іншим, тобто подолати властиву кожній мові полісемію шляхом закріплення – в ідеалі – всіх значень та всіх семантичних відтінків полісемантів за окремими лексичними одиницями. Терміносистема також не вільна від полісемії, як і загальнолітературної мови. Тому багатозначні терміни, терміни-синоніми, антоніми в даному дослідженні розуміються як варіанти когніотипу.

Освоєння лексичних інновацій іншомовного походження традиційно входить в число найбільш актуальних питань теорії запозичення [62]. Більшість вітчизняних і зарубіжних лінгвістів визнають освоєння (адаптацію, асиміляцію) іншомовної лексики центральним компонентом мовних явищ, складових механізмів запозичення. Однак в поле зору дослідників потрапляють різні сторони цього процесу, в результаті чого в різних дослідженнях як виділяються етапи освоєння, так і ознаки освоєності та їх ієрархія істотно відрізняються один від одного. Такі розбіжності в поглядах на сутність процесу запозичення виникають також з того, що в кожній конкретній мові діють свої, приватні закономірності та тенденції. Крім того, своє існування на новому мовному ґрунті слова чужої мови, як правило, не починають з проникнення в тексти, які є безпосередніми прикладами літературної норми.

У лінгвістичних дослідженнях, як правило, підкреслюється, що входження іносистемного лексичного матеріалу в систему мови-реципієнта

тривалий процес, сутність якого визначається як змістовна, формальна, соціальна та прагматична асиміляція запозичених лексем [45].

Запозичене слово повинно пройти стадію прагматичної асиміляції, в результаті якої носії мови-реципієнта набувають комунікативно-прагматичну компетенцію – навички адекватного вживання запозиченого слова.

З огляду на все сказане, до обов'язкових ознак освоєності можна віднести, такі:

1) фонетичні зміни. Оскільки повний збіг фонетичних систем контактуючих мов, а також варіантів, неможливий, цей критерій представляється обов'язковим.

2) семантичні зміни. Отримання запозиченим словом внутрісистемної значимості є «гарантом життя» даного слова в мові-реципієнті.

3) співвідношення запозиченого слова з граматичними категоріями та класами мови-реципієнта. Без виконання цієї умови неможливо мовне функціонування запозиченої одиниці.

4) прагматичне освоєння. Без виконання цієї умови неможливе повне включення слова в лексико-семантичну систему мови-реципієнта та реальне мовне функціонування цього слова.

При перекладі термінології з англійської мови на українську слід перш за все звертати увагу на семантичний термін. Існує величезна кількість «паралельних» слів, значення яких семантично не збігаються. Велика кількість термінів, які перейшли в українську мову з інших мов, освоєні, але вони не дають нам повного еквівалента в порівнянні зі справжнім значенням. У таких випадках спостерігаються повні і часткові розбіжності значень. Така лексика, яка називається «інтернаціональною» [33] займає велике місце в наукових текстах.

Порівняльний метод англійських та українських термінів досліджуваної мови показав, що в процесі перекладу відзначається графічна схожість та тотожність змісту термінів-інтернаціоналізмів. Дослідження входження та освоєння запозичених економічних термінів, їх переклад з

урахуванням семантичного та прагматичного аспекту запозичення, в даному випадку англіцизмів – ці питання залишаються не до кінця дослідженими в сучасній лінгвістиці. Внаслідок економічних перетворень та змін у ХХ столітті ті поняття, які були «чужими» для української дійсності, стали «реальними», «своїми».

Так, англійське слово «*office*» мало значення «контора, канцелярія, служба (в деяких капіталістичних країнах)». З цього тлумачення можна зробити висновок, що в 70-і роки цей англіцизм мав забарвлення чужості.

Однак сьогодні слово офіс повністю асимілювалося та використовується без лапок і пояснень, наприклад:

«Майже в кожному місті є універмаг або будмайданчик, благополуччя яких складається з німецьких шпалер від фірми «AS Creation», лінолеуму знаменитого концерну Німеччини «Таеко», іспанського кахлю, чарівної сантехніки з Іспанії, Швеції та Голландії тощо. Товарів для дому та *офісу*, які безпосередньо поставляються в країни з Європи».

Більш того, з розвитком економічних перетворень англіцизм увійшов до групи нового лексикону ділової людини разом такими словами, як менеджер, маркетинг, бізнес, консалтинг тощо.

Як відомо, всі англіцизми, що проникають в українську мову, приходять разом з реаліями або продукцією. Досліджуючи запозичення, ми розглядаємо стадію екзотичності як тимчасову, бо англіцизми проходять її швидко. Означені англіцизми швидко втрачають свою екзотичність та стають «мовними запозиченнями» (дистриб'ютор, дилер, лізинг тощо). Наприклад, англіцизми ріелтор, дистриб'ютор, холдинг, лізинг, венчурний увійшли в українську мову на початку 90-х років [42; 47]:

Ріелтори – підприємці, що займаються операціями з нерухомістю;

На вигідних умовах укладемо договори з дистриб'юторами для реалізації наших програм;

Виробничо-торгове підприємство «Лада Експорт» пропонує через власну мережу консигнаційних складів оригінальні запчастини;

Проведення операцій «лізинг» та «факторинг» [5];

Біржа готується до торгівлі ф'ючерсами ... Хід підготовки до презентації ф'ючерсної торгівлі ...

У даний час ці англіцизми повністю освоїлися на українському ґрунті та навіть мають похідні, наприклад:

У семінарі беруть участь лікарі, фармацевти і дистриб'ютори багатьох регіонів країни;

Відтепер дозволена передача у власність обладнання, що знаходиться в лізингу у бізнесмена, за умови виплати або всієї суми, визначеної договором;

Валютний ф'ючерс ... Як ми припускали в нашому попередньому огляді, ситуація на ф'ючерсному ринку в останній тиждень червня явно покращилася;

Віце-президент компанії з міжнародної торгівлі Ван Брітт повідомив, що наявність представництва дозволить компанії вивчити особливості ринку, більш гнучко реагувати на зміну споживчого попиту, а також розвивати дистриб'юторську мережу;

Аналогічний шлях проходить маса англіцизмів: консалтинг, дилер, трейдер (мережа консалтингових фірм), наприклад[5]:

«Фірма-дилер виступає і як продавець, і як будівельно дизайнерська компанія, отримуючи від оформлення приміщень додатковий прибуток;

«Не кращими були справи і в стосунках між українськими трейдерами» (там же).

Проаналізовані в роботі англіцизми все глибше проникають в систему мови-реципієнта, все більше підпадають під дію законів мови.

До номенклатурних позначень, запозичених з англійської мови в даний період, відносяться також найменування комерційних підприємств певного профілю, наприклад, холдинг або холдингова компанія (англ. Holding, holding company, буквально «компанія-власник»), «компанія, що володіє контрольними пакетами акції інших компаній»).

Зауважимо, що набагато частіше для позначення нових видів

підприємства використовуються складові найменування, наприклад, консалтингова фірма (англ. Consulting – «консультування») – «фірма, що дає консультації з різних питань ринкової економіки та управління».

Цікаво, що в новому виданні «Словник іншомовних слів», в який включено значну кількість іншомовних неологізмів, отримав у зв'язку з цим нову назву «Іншомовні слова» [42]. У французькому «Словнику англіцизмів» М.Хефлера також наводиться вираз *holding company* та синонімічне йому слово *holding* [71].

Але на відміну від інших англіцизмів, що використовуються в публіцистиці в ролі слів-сигналів, слів-символів, запозичення маркетинг не набуло негативного забарвлення. Факти використання слова маркетинг не проходять повз увагу видавців Naugen E., Firth J.R., в якому фіксується поряд з іншими неологізмами [71; 72].

Науковець Скорейко-Свірська І. слово маркетинг забезпечила позначкою «спеціальне», що знімає з укладачів відповідальність за нечітку, перенасичену термінологічними позначеннями дефініцію [48]:

«Система організації господарської діяльності, заснована на вивченні ринкового попиту, можливостей збуту продукції, реалізації послуг».

Активне функціонування спеціальних слів у загальноживаному лексиконі ставить перед лексикографами складну проблему опису таких слів у словниках, призначених для широкого кола осіб. На наш погляд, завдання запропонувати доступне, чітке визначення. Дефініція слів типу маркетинг, ключових слів сучасної епохи, вимагають особливого підходу.

Розвиток семантики терміна в українській мові, рухається шляхом від узагальнення до поняття «купівля-продаж на ринку», торгівля, з якого в англійській мові виділилося спеціальне значення (*Marketing* – субстантивована дієслівна форма від інфінітива – *to market* «продавати або купувати»). У даний час слово маркетинг в загальноживаній мові часто ототожнюється зі словом ринок, наприклад[80]:

«Завтра настане час, коли здатність перепити контрагента в ресторані поступиться місцем розумінню законів маркетингу і менеджменту – тобто ринку і управлінню» [38; 81–83].

Підсумовуючи вищевикладене, можна запропонувати наступне визначення для запозичення маркетинг: «вивчення стану ринку та вплив на нього».

Таким чином, епоха запозичення англійських слів відрізняється рядом своєрідних рис. У тематичному відношенні переважає суспільно-економічна лексика, що з одного боку, викликано особливими культурно-історичними та соціально-економічними причинами, з іншого боку, вона знаходиться в руслі тенденції європейських мов. Запозичення економічної термінології та номенклатури в спеціальні галузі супроводжується поширенням загальноновживаної мови. Висока соціальна значимість запозичених явищ і понять обумовлює активне функціонування англіцизмів у лексиці засобів масової інформації.

1.3. Класифікація англомовних економічних термінів

Як засвідчують дослідження з термінології, основу будь-якої сучасної терміносистеми складають лексичні одиниці, перенесені із загальномовного фонду. Цю думку у своїх роботах підтверджують такі лінгвісти, як І. М. Кочан, М. Г. Шекера, Н. В. Левун, Г. В. Наконечна, М. П. Годована, О. А. Покровська, Н. І. Овчаренко та інші. Термінологізація загальноновживаної лексики може здійснюватися шляхом лексичної спеціалізації або вторинної номінації. Основою термінологічного найменування стає суттєва ознака значення загальноновживаного слова, що свідчить про обґрунтованість перенесення номінації із загальноновживаної в наукову сферу й забезпечує вмотивованість термінологічної номінації [41].

Проаналізовані в роботі терміни-англіцизми поділяються на дві групи: за ступенем вживаності та за соціолінгвістичною ознакою.

а) За ступенем вживаності.

За ступенем вживаності в лексиці публіцистики та в розмовній мові англіцизми поділяються на рідкісні, активні та надактивні.

Рідкісні слова мають низьку частоту вживання, деяка їх частина активно використовується в друкованих виданнях, розрахованих на адресата, що належить до певної соціальної групи (фахівців, що займаються комерційною діяльністю). Таким чином підтримується тенденція використання англіцизмів як лексичних засобів окремих соціолектів. Наприклад: аудит, консигнація, транзакції, ріелтори, ф'ючерси, факторинг, лізинг, трейдер.

Активні слова характеризуються високим ступенем вживаності та широкою сферою функціонування на відміну від рідкісних слів, а також стабільністю частоти вживання, чим відрізняються від надактивних слів. Наприклад: дистриб'ютор, офшорна компанія, дилер, консалтинг, монетарна сфера, низьколіквідні облігації, емісія, холдингова компанія [49].

Найбільшою своєрідністю відрізняються надактивні англіцизми, які протягом певного періоду (від декількох місяців до двох-трьох років) входять в ядро лексичних засобів масової інформації (за особливостями функціонування вони поділяються на модні слова та ключові слова поточного моменту). Наприклад: спонсор, інвестор, менеджмент, бартер, біржові спекуляції, конвертованість національних валют, лобіювати рішення, девальвація, дефолт, курс долара (гривні), банківські лобі, низькодохідний депозит.

Надмірно високе вживання новітніх англіцизмів прискорює семантичне освоєння, призводить до розширення лексичної сполучуваності за короткі терміни, сприяє виникненню емоційно-експресивної забарвленості, активізує семантичний розвиток, полегшує запозичення нових значень англійського прототипу. З втратою частоти вживання різко обмежується сфера функціонування колишніх надактивних слів, випадання їх з активного словника публіцистики відбувається так стрімко, що набувають рис архаїзації [34].

Аналіз процесів семантичного освоєння новітніх запозичень показав, що є значні відмінності в самому характері процесу запозичення в порівнянні з попередніми періодами. Велика кількість англійських слів, об'єднаних тематично, входять в українську мову одночасно, блоком, в якому вони групуються в лексико-семантичні і тематичні мікросистеми. Це значно ускладнює комунікацію носіїв мови, оскільки передбачає сприйняття іншомовного слова з урахуванням його внутрішніх зв'язків зі словами лексичної мікросистеми, в складі якої воно запозичується. Запозичення блоку англіцизмів відрізняється активністю процесів семантичної взаємодії новітніх англіцизмів не лише з лексикою української мови, а й один з одним у межах однієї лексико-семантичної мікросистеми [53].

б) За соціолінгвістичною ознакою.

За соціолінгвістичною ознакою виділяються три типи новітніх англіцизмів, запозичених українською мовою. Найбільш поширене а) запозичення, обумовлене культурним впливом, коли англійські слова надходять в українську мову разом з реалією або поняттям, що поширюються в соціумі приймаючої мови.

Інший тип запозичення об'єднують б) англіцизми, що входять в українську мову для номінації реалії, вже існуючої в суспільстві, але не має окремого позначення в українській мові. Третій тип обумовлений в) власне мовним впливом, він об'єднує слова, запозичені з англійської мови, які мають семантику, яка підходить для найменування нового, специфічного явища дійсності, які не наявні в країнах мови-джерела. Запозичення такого типу нечисленні, але тенденція позначена досить ясно, якщо залучати матеріал з різних тематичних груп. У цьому випадку англійська мова відіграє роль лексичного фонду для утворення нових слів [47].

У сьогоденні слововживанні переважає неологізм спонсор, що легко можна пояснити: воно добре пристосоване до сучасності. По-перше, воно ширше за значенням, може позначати не лише обличчя, а й

підприємство, охоплює різні сторони суспільного життя. По-друге, ширше і галузь його вживаності, так як слово позбавлене книжкового забарвлення.

Лексико-семантична своєрідність проблемних та аналітичних статей економічної тематики визначається наступними факторами:

- 1) тематичні особливості,
- 2) функціональна специфіка,
- 3) досить широке коло адресатів (різних за освітою, віком, професією).

Економічна стаття інформує читачів про економічні події в країні і світі, про стан валютного ринку, національну економіку, ціноутворення, світове господарство, міжнародну торгівлю тощо. Доступність інформації є одним з головних вимог до текстів економічної тематики. Це пояснює той факт, що вузькоспеціальні економічні терміни вживаються в такому типі тексту факультативно. Як правило, перевага віддається ключовій економічній термінології широкої семантики, що не утрудняє розуміння [85]:

monetary and fiscal policy,

financial crises,

global economy;

інвестиції,

національна економіка,

прибуток.

Зазначимо, що в економічних аналітичних текстах, основною функцією яких є інформаційна, присутня велика кількість запозичень:

лізинг – від англ. leasing,

ліквідність – від англ. liquidity,

ф'ючерсний контракт – від англ. futures contract,

каршерінг – від англ. carsharing.

Наголосимо, що в англійських текстах з такою ж домінуючою функцією фіксуються неологізми [85]:

consulting (консультування з широкого кола питань економічної діяльності),

PR manager (фахівець зі зв'язків з громадськістю),
average (біржова операція),
Brexit (вихід Британії з Європейського союзу).

Що стосується українських проблемних та аналітичних текстів економічної тематики, тут варто відзначити неологізми з елементом образності, що з'явилися в мові шляхом запозичення з англійської мови та перекладу-кальки:

чорний ринок – *black market*,
відмивання грошей – *launder money*,
ціни на нерухомість – *real estate bubble*.

Лексеми-реалії, або безеквівалентна лексика, також присутні в проблемних та аналітичних текстах економічної спрямованості.

В українських текстах економічного спрямування можна зустріти такі приклади:

човниковий бізнес.

Приклади таких одиниць в англомовних текстах [85]:

steel lobby (лобі сталеливарних компаній),
blue chips (термін, що позначає акції якого-небудь підприємства з великими активами, що володіють найбільшою вартістю),
parent holding (акції у власності материнської компанії),
sweatshop production («потогінне виробництво» – підприємства в бідних країнах, зазвичай азіатських та південноамериканських, що виробляють для багатих країн товари та відрізняються жахливими умовами праці);

dieselgate (махінації з даними про токсичність дизельних автомобілів концерну Volkswagen, виявлені в 2015 році).

Таким чином, розшифровка таких лексичних одиниць дає ключ до розуміння інформації про національні особливості економіки країни в той чи інший період.

Як приклад розглянемо статтю, присвячену продажу електромобілів в США [62].

Наступні фрази, що привертають увагу читача, використовуються автором в статті про електромобілі: *the most promising technology* (найбільш багатообіцяюча технологія), *highly-accentuated beneficial effect* (явний сприятливий ефект), *major trend* (головна тенденція), *more accessible and more affordable mobility* (більш доступний та економічний засіб пересування).

За рахунок таких фраз реалізуються оцінна та сугестивна функції, а образ електромобіля стає досить привабливим в економічному плані для потенційних покупців.

Прикладами здійснення впливу на читача можуть також послужити англомовні та українськомовні емоційно забарвлені лексеми економічного спрямування, що є [74]:

епітетами:

a fragile global economy (тендітна світова економіка),

moribund housing market (вмираючий ринок нерухомості),

a cut-throat competition (безжальна конкуренція),

toxic assets («токсичні», проблемні активи);

фразеологізмами та метафорами:

fat cat (багач, грошовий мішок, компанія-інвестор),

roller-coaster stock market (нестійкий стан фондового ринку: *roller-coaster* - американські гірки),

golden parachute – золотий парашут (акції з високою процентною ставкою),

bulge bracket (фірми з найбільшою часткою участі в акціонерному капіталі синдикату);

Аналіз мовного матеріалу, відібраного з економічних проблемних і аналітичних статей, наочно продемонстрував, що в англомовних публіцистичних текстах економічного спрямування частіше, ніж в

українських, зустрічаються фразеологізми та метафори, які є одним із засобів реалізації прагматичної функції таких текстів.

Варто відзначити, що в Україні в зв'язку з переходом до ринкової економіки стався семантичний зсув, пов'язаний зі зміною оцінки ряду економічних явищ з позитивної на негативну. Явища, що раніше сприймалися позитивно («планове господарство», «соціалістичне господарство», «суспільне підприємство»), набули негативного забарвлення.

І навпаки, деякі економічні явища, які раніше оцінювалися негативно («приватна власність», «приватна фірма», «капіталізм»), отримали позитивне забарвлення.

Таким чином, ми бачимо, що лексико-семантична своєрідність проблемної та аналітичної статті економічного спрямування визначається декількома факторами, зокрема тематичною специфікою, функціональними особливостями та широким колом адресатів.

Висновки до розділу 1

У контексті когнітивно-функціонального підходу термін виступає в якості когніотипу, тобто мовної одиниці метамови певної галузі вживання, що позначає спеціальне поняття та передбачає специфічну сферу знання мовця. Здатність адекватного сприйняття когніотипу дозволяє реципієнту вибрати правильний (точний) еквівалент терміна при перекладі.

Адекватна реалізація комунікативної компетенції забезпечується взаємодією прагматики слова та висловлювання з різними умовами контексту. Комунікативна цінність стає прагматичним фактором запозичення слова. Цей фактор набуває особливої значущості при розгляді запозичень в рамках мовної системи.

«Концептуально-мовна фреймова схема» в нашому дослідженні являє сценарій галузі економіки, описуваної відповідної терміносистеми, що склалася в результаті когнітивної діяльності людини.

Аналіз показав, що основним способом при перекладі запозичення є прийом пояснення (тлумачення) значення англіцизмів; спосіб вираження ставлення мовця, як правило, не використовується самостійно, а доповнює способи пояснення; англійське слово маркується формальним способом. Пояснення значення англійського слова може даватися у вигляді лінгвокраїнознавчого коментаря, або довідки лінгвістичного характеру (прямий переклад, пояснення етимології, словотвірної структури слова). Перший спосіб застосовується зазвичай для знайомства з культурою, і англійське слово використовується зазвичай для «усунення» знайомої реалії. Другий спосіб більш характерний для ситуації початку запозичення, коли, з точки зору мовця, очевидна необхідність вживання нового англійського слова, так як суспільство приймаючої мови потребує перенесення нової реалії або поняття, які отримали поширення.

Запозичені слова відрізняються від мовних проникнень тим, що органічно входять в текст, для з'ясування їх семантики не потрібно застосувати спеціальні способи та прийоми.

Функціональне призначення мовних проникнень обумовлено потребою в номінації явищ або понять, для яких білінгв (перекладач) не знаходить відповідних слів української мови в даному контексті, та потребою в підвищенні експресивності мови. Емоційно-експресивна забарвленість мовних проникнень залежить від того, як оцінює мовець явище, націю носіїв мови, ускладнює процеси соціалізації та семантичне освоєння англіцизмів, оскільки передбачає сприйняття іншомовного слова з урахуванням його внутрішніх зв'язків зі словами лексичної мікросистеми, в складі якої воно запозичується. Запозичення блоку англійських слів сприяє семантичній взаємодії англіцизмів в складі лексико-семантичних та тематичних мікросистем.

У свою чергу, власне запозичення поділяються на три типи за соціолінгвістичною ознакою, актуальній для неологізмів, тісно пов'язаної з новими напрямками в розвитку соціуму. Найбільш поширене запозичення, обумовлене культурним впливом, коли англійські слова надходять в мову разом з реаліями або поняттями. Інший тип запозичення об'єднує англіцизми, що входять в українську мову для номінації реалії, вже існуючої в суспільстві, але не має окремого позначення в українській мові. Третій тип обумовлений власне мовним впливом, коли слова англійської мови використовуються як матеріал для створення слів на українському ґрунті.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

2.1. Специфіка перекладу англomовних економічних термінів

Всесвітня глобалізація, стрімкі зміни в економіці та розширення міжнародного співробітництва України з іншими країнами світу протягом останніх десятиліть спричинили стрімке надходження в українську мову англomовної лексики, адже виникла потреба в найменуванні українською мовою нових явищ, що вже існують у англomовній світовій практиці. Через початок активного формування ринкових відносин і організацію нових структур в Україні виникла потреба у збагаченні мови новими категоріями й термінами, притаманними для економіки нашої країни [5].

Характерними особливостями текстів економічної галузі є їх інформативність (змістовність), логічність (строга послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), точність і об'єктивність викладу матеріалу і витікаючи з цих особливостей ясність і зрозумілість інформації для адресата. До того ж постає необхідність прийняти до уваги не лише мовні питання перекладу текстів сфери економіки, але й змістовні особливості економічного дискурсу: практика показує, що на роботу перекладача з іншомовним текстом впливають труднощі когнітивного плану, які неможливо вирішити за допомогою словників. Як наслідок цього, допускаються помилки, виникає психологічна напруженість, що негативно впливає на продуктивність діяльності перекладача, не здатного адекватно проаналізувати і передати зміст англomовного тексту економічної сфери на українську мову [44].

Текст перекладу має в максимальному обсязі передавати зміст оригіналу та має відповідати нормам мови перекладу, оскільки їх порушення спотворює сприйняття інформації чи призводить до змін в змістовному плані

тексту. Виконання зазначених вимог до тексту перекладу часто пов'язане з відсутністю відповідних понять у мові перекладу.

При перекладі тексту з англійської мови на українську, перекладач повинен знайти англійському економічному терміну відповідний еквівалент у вигляді українського економічного терміна. Саме в ході цього процесу і виникають труднощі, які необхідно подолати в процесі перекладу. Перекладач, володіючи специфічним «кругозором» даної галузі знання, співвідносить так звані «картини світу» автора та реципієнта, пропускаючи її через широкий соціокультурний контекст – таким чином відбувається заповнення когнітивних лакун у мові [41].

Адекватний переклад передбачає володіння не лише термінологічними системами відповідних мов, а й когнітивним апаратом економічної науки. Справа в тому, що більшість англійських економічних термінів мають кілька варіантів перекладу, або варіантів когніотипу. Як правило, це стосується простих термінів, які не є словосполученнями. Наведемо ряд термінів і їх перекладні відповідності [75]:

Account n 1) рахунок; запис на рахунок; 2) звіт (фінансовий); 3) англ. період, коли біржові угоди укладаються з закриттям позиції в розрахунковий день; амер. запис брокера про угоди, скоєних за дорученням клієнта; 4) звітність; 5) бухгалтерські рахунки; 6) ділові книги.

Average n 1) середнє число; середнє арифметичне; 2) страх, аварія; 3) індекс курсів цінних паперів.

Bill n 1) рахунок; 2) список; 3) документ (посвідчення, свідоцтво тощо); 4) вексель; тратта; 5) амер. банкнота, казначейський квиток; 6) законопроект.

Bond n 1) боргове зобов'язання, боргова розписка; 2) застава; гарантія, бонд; 3) заставна; 4) облігація.

Credit n 1) кредит; 2) бухг. кредит, права сторона рахунку; 3) акредитив; 4) довіра.

Deposit n 1) вклад у банку; депозит; 2) внесок; 3) завдаток, застава; 4) родовище.

Equity n 1) справедливість; неупередженість; 2) акціонерний капітал; частка в акціонерному капіталі підприємства; 3) звичайна акція; 4) власний капітал; власні кошти; 5) маржа.

Fund n 1) запас, резерв, фонд; 2) фонди, грошові кошти; 3) державні цінні папери; 4) ощадна або інвестиційна організація.

Holding n 1) орендована ділянка землі; 2) орендоване майно; 3) внесок; вклади; авуари; 4) запас; 5) склад, сховище; 6) володіння (акціями); 7) проведення.

Interest n 1) інтерес, зацікавленість; 2) практична зацікавленість, інтереси; вигода, користь; 3) позичковий відсоток; відсотки, дохід з капіталу; 4) група осіб, об'єднаних спільними інтересами; 5) капіталовкладення, участь в капіталі.

Issue n 1) випуск, видання; 2) номер (газети, журналу); 3) видача, виписка (документа); виставляння тратти; 4) випуск грошей, акцій, емісія; 5) доходи, прибуток; 6) спірне питання.

Rate n 1) норма, розмір; 2) ставка, тариф; такса; розцінка; 3) курс; ціна; 4) швидкість, темп; 5) відсоток, частка; коефіцієнт; 6) розряд, сорт; 7) місцевий податок; комунальний податок.

Security n 1) безпека; 2) захист, охорона; 3) забезпечення, гарантія, застава; 4) порука; 5) поручитель; 6) цінні папери.

Stock n 1) запас, резерв, фонд; 2) асортимент (товарів); 3) інвентар, майно; 4) сировина; 5) капітал; акціонерний капітал; 6) амер. акція; 7) цінні папери; облігації; 8) пай; грошовий фонд; оборотний капітал торгової фірми; 9) парк (автомобілів, вагонів); 10) худобу; поголів'я худоби.

Trust n 1) віра, довіра; 2) довірча власність; 3) розпорядження майном на засадах довірчої власності; довірчий фонд; траст; опіка; 4) кредит.

Turn n 1) оборот; 2) поворотний пункт; 3) черга; 4) різниця між цінами купівлі та продажу цінних паперів.

Yield n 1) урожай; 2) вироблення; вихід (продукції); видобуток; 3) дохід; прибутковість; 4) дохід за цінними паперами.

Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що різні варіанти перекладів термінів можуть належати економічній терміносистемі, будь-якій іншій термінологічній системі та бути представниками нетермінологічної лексики.

Отже, весь досліджуваний корпус економічних термінів поділяється на одноперекладні та багатоперекладні [37]. Одноперекладні терміни – це терміни, які мають один варіант перекладу, тобто один еквівалент.

Багатоперекладні терміни – це терміни, які мають два та більше (їх число може досягати десяти) варіантів перекладу. Однак при класифікації та систематизації економічних термінів, слід також враховувати їх семантичну структуру. Таким чином, економічний термін може мати кілька значень, як у випадку одноперекладності, так і в разі багатоперекладності. Це дозволяє розділити терміни в залежності від кількості значень на однозначні та багатозначні. Однозначні терміни – це терміни, що мають просту семантичну структуру, тобто мають лише одне значення. Багатозначні терміни – це терміни, що мають складну семантичну структуру, тобто мають кілька значень.

2.2. Одноперекладні однозначні англійські економічні терміни

На практиці більшість одноперекладних термінів становлять однозначні терміни, що володіють простою семантичною структурою. Однозначні терміни відповідають всім вимогам, які пред'являються до терміну, головне з яких – предметна співвіднесеність, якою в повній мірі володіють однозначні терміни.

В основі кожного такого терміна лежить наукове визначення будь-якого економічного явища. В силу того, що це визначення доводиться вживати дуже часто, в процесі термінотворення виникає необхідність закріплення його в обсязі складного слова або термінологічного словосполучення. Таким чином, одноперекладний однозначний термін – це форма наукового визначення. Процес утворення таких форм, як правило,

дуже довгий, він займає століття і є результатом тривалого вивчення механізмів грошового, кредитного, фондового ринків та інших секторів економіки [40].

Розглянемо, наприклад, термін *euromarket* – євроринок. Виникненню цього терміна передували довготривалі події в економічному житті всього світу. Ці події, в свою чергу, були реакцією на труднощі, які переживають фінансові ринки різних країн: дорожнеча та брак кредитів, інфляція, нерозвиненість ринку цінних паперів. Вихід з цих труднощів був пов'язаний з інтеграцією національних фінансових ринків в світовий ринок. Важливим наслідком інтеграції стало утворення міжнародного ринку цінних паперів, що багато в чому було підготовлено масштабами розвитку продуктивних сил, розробкою в період НТР грандіозних будівельних проєктів. Виникла об'єктивна необхідність в об'єднанні як регіонального, так і світового капіталу для здійснення таких робіт, як освоєння космосу, використання атомної енергії, експлуатація електростанцій в Європі, спорудження тунелю під Ла-Маншем тощо.

Серед одноперекладних однозначних термінів велику кількість складають прості та складні словосполучення. Вони теж є науковими поняттями в концентрованому вигляді [37].

Термін *leasing company* – лізингова компанія з'явився в результаті ряду подій, що відбувалися в свій час в економіці, зокрема, в банківській справі. Наприклад:

1. «На основі тісних зв'язків між виробником та споживачем продукції виникають і розвиваються принципово нові джерела їх фінансування та кредитування. Цим новим джерелом став лізинг».

2. «До середини 60-х років лізингові операції в цій країні становили 1 млрд. дол., а до кінця 80-х років вони перевищили 110 млрд. дол., тобто за чверть століття збільшилися більш, ніж в сто разів. Надстрімке зростання операцій з оренди викликано певними перевагами, одержуваними партнерами по лізинговій операції. На даний період в країнах з ринковою

економікою лізингові операції для господарюючого суб'єкта стають переважними при технічному переозброєнні виробництва.

3. «Лізинг перетворився в один з основних видів економічного бізнесу. Швидке зростання нових лізингових компаній, що пропонували свої послуги, і різноманітна модифікація умов лізингових договорів, визначили різні варіанти придбання інвестиційних коштів підприємцями в різних сферах економіки».

Розвиток торгово-економічної операції сприяв поширенню означеного терміна та фіксації його в словниках.

Термін *reserve assets* – *резервні активи*, відображає багаторічні зусилля Державного банку контролювати діяльність комерційних банків:

«З метою регулювання кредитної діяльності комерційних, кооперативних банків та підтримки їх ліквідності Державний банк утворив фонд регулювання кредитних ресурсів за рахунок частини залучених банками ресурсів та депозитів. Комерційні та кооперативні банки повинні депонувати на резервному рахунку в Держбанку 10% залучених коштів».

Найбільшу схильність бути однозначними виявляють складні словосполучення. За ними так само, як і за простими словосполученнями, закріплені певні економічні поняття, які формувалися протягом тривалого часу. Наприклад, одноперекладний однозначний термін, який представляє собою складне словосполучення *interest bearing deposit* – процентний внесок, відображає двосторонні інтереси: а) банку – для залучення додаткових коштів, б) вкладника – для забезпечення себе від інфляції та отримання прибутку. Наприклад:

«Крім розрахункового рахунку підприємство може мати в комерційному банку депозитний рахунок. На якому воно може зберігати свій депозитний вклад. У цьому випадку між підприємством та банком укладається договір банківського вкладу. За цим договором банк зобов'язується:

- а) зберігати вкладені вкладником грошові кошти;

- б) виплачувати по них дохід у вигляді відсотків або в іншій формі;
- в) виконувати доручення вкладника за розрахунками з вкладу;
- г) повернути суму вкладу на першу вимогу вкладника на умовах і в порядку, передбачених для внеску даного виду законодавством та договором».

На наш погляд, одноперекладні та однозначні терміни, що належать виключно до економічної термінології, відповідають всім вимогам, які висуваються до термінів взагалі: це наявність семантичних кордонів, відсутність емоційного забарвлення, однозначність. Для його перекладу не потрібно контекст, оскільки чітке термінологічне поле, з яким пов'язаний термін, цілком його замінює. Ось чому в переважній більшості випадків однозначність означає одноперекладність [41].

а) Структурна характеристика термінів-англіцизмів.

Одноперекладність терміна залежить не лише від семантичної структури. Є ще ряд факторів, які впливають на однозначність і, отже, на одноперекладність терміна. Один з таких факторів – лексико-морфологічна структура терміна. Ця структура може бути простою, коли термін складається з одного слова, і складною, коли термін складається з двох і більшої кількості слів. В останньому випадку термін більше тяжіє до одноперекладності та однозначності.

У даному випадку можна погодитися з твердженням Ж. Мацак, М. Махінової: «складні терміни краще відповідають тяжінню наукової термінології до логічної визначеності, а також краще задовольняють вимогу точності терміна, оскільки дозволяють точніше розмежувати різні поняття і дають більше можливостей для подолання багатозначності в термінології» [35, с. 167].

У процесі дослідження ми прийшли до висновку, що між одноперекладними однозначними простими та складними термінами є і відмінності. Не всі терміни зі складною структурою відносяться до міжнародного фонду. Також, на відміну від простих термінів, складні мають

вмотивованість, тобто здатність вказувати на особливості економічних явищ. Наприклад:

Eurodollars n – євродолари, європейські долари – грошові кошти в американських доларах, поміщені їх власниками за межами США, головним чином в європейських банках, і використовуються останніми для кредитних операцій, (англ.) *infrastructure* n – інфраструктура (лат. *infra* – під + *structura*). Складові частини загального пристрою економічного або політичного життя, що носять підлеглий, допоміжний характер та забезпечує нормальну діяльність економічної або політичної системи в цілому. Наприклад, в економічну інфраструктуру входять транспорт та зв'язок, освіта та професійне навчання, житло та комунальне господарство, від стану яких залежить суспільне виробництво [37].

І нарешті, найбільша кількість одноперекладних однозначних термінів представляють термінологічні словосполучення. Як ми вже говорили, словосполучення, як і слова, можуть бути простими та складними, причому перше набагато більше. Слова, які входять в словосполучення, можуть бути як термінами, так і нетермінологічними одиницями. Виступаючи окремо, ці слова можуть бути багатозначними, але в певному поєднанні з іншим словом вони представляють одноперекладний однозначний термін.

Перш за все розглянемо випадки, коли визначення впливає на контекст. Наприклад: *endorsed bill, inscribed bill, negotiable bill, order bill, bill* – означає «письмове боргове зобов'язання суворо встановленої законом форми, що видається позичальником (векселедавцем) кредитору (векселеємцю), надає останньому право вимагати від позичальника сплати до певного терміну суми грошей, яка вказана у векселі». Іншими словами, не дивлячись на те, що термін *bill* у всіх випадках перекладається як вексель, визначення дають нам зрозуміти, що векселі бувають різні [34].

Аналіз показав, що простому словосполученню в англійській мові відповідає просте словосполучення в українській мові, наприклад:

Eurocurrency market – євровалютний ринок; *government bond* – державна облігація; *management stock* – директорські акції; *monopoly capital* – монополістичний капітал.

Випадки, коли англійському простому словосполученню відповідає одне слово, зустрічаються досить рідко, наприклад:

Bill of lading – коносамент (просте).

Current account – контокорент (складне).

Однак, не можна уявляти собі одноперекладний однозначний термін як щось постійне. Так, в певний проміжок часу термін може вважатися одноперекладним. Потім в словнику, в результаті певних змін, як в економіці, так і в лінгвістиці, може з'явитися дублет єдиного значення, і термін автоматично стає багатоперекладним. Такі зміни можуть відбуватися кілька разів. Відповідно, англійський термін може бути одноперекладним, багатоперекладним та знову одноперекладним. Наприклад, в словнику [38] термін *invoice* представлений як одноперекладний:

Invoice n – рахунок-фактура.

Invoice n – рахунок, рахунок-фактура, фактура.

Наступний приклад демонструє, як спочатку багатоперекладний термін трансформувався в одноперекладний.

Науковець В. Радчук [42, с. 126] виокремлює термін *know-how* має кілька варіантів перекладу:

know-how n – «ноу-хау»: науково-технічні знання і досвід організації виробництва на основі новітніх досягнень науки та техніки; технологія виробництва; знання справи; амер. трудові навички; знання спеціальних способів технології виробництва.

Три роки практики перекладу цього терміна показали, що нераціонально використовувати багатослівні дублети терміна «ноу-хау», тому що в основному такими текстами користуються професіонали, які здатні розібратися в сенсі цього слова.

Отже, одноперекладні однозначні терміни представляють собою:

1. Прості терміни:

а) утворені на матеріалі лексики латинської, французької, італійської, німецької та інших мов. Деякі з цих запозичень, перш ніж потрапити в англійську мову, функціонували в ряді інших мов.

deficit n – дефіцит [*<лат. deficit не вистачає*] *loro n – лора* [*<ім. loro conto їх рахунок*] *nostro n – ностро* [*<ім. nostro conto наш рахунок*];

б) утворені на матеріалі лексики англійської мови: *devaluation n – девальвація*;

dollarization n – доларизація, economist n – економіст; forfeiting n – форфейтинг; hedging n – хеджування, invoicing n – фактурування, quoting n – котирування.

2. Складні терміни:

а) складні слова: *eurocapital n – Єврокапітал, infrastructure n – інфраструктура, invoice-licence n – фактура-ліцензія, know-how n – ноу-хау.*

б) прості словосполучення: *balance account – балансовий рахунок, cooperative bank – кооперативний банк, dividend policy – дивідендна політика, market transaction – ринкова угода, statutory documents – статутні документи.*

в) складні словосполучення:

capital productive investments – продуктивні капіталовкладення; interest-bearing deposit – процентний внесок.

Необхідно підкреслити, що складові компоненти терміносполучень (СКТ) втрачають свої значення і підкоряються значенням всього словосполучення. Наприклад, слово «writer» позначає людину, що пише книги. Але якщо вживати його як компонент словосполучення *option writer* – продавець опціону, він втрачає первісне значення одного слова [34].

Залишається припустити, що кордони між одноперекладністю та багатоперекладністю не є фіксованими. Змінюється мова, отже, змінюються і терміни. У різний час термін може бути одноперекладний або

багатоперекладний. Це диктується вимогами швидкості і якості перекладу економічних текстів.

б) Генетична характеристика економічних термінів.

Беручи до уваги специфіку терміна (однозначність, прихильність до певної галузі наукового знання тощо), можна припустити, що у кожній терміносистемі наявна кількість так званих «інтернаціоналізмів», семантичний зміст яких збігається в різних мовах. Але кількість лексичних інтернаціоналізмів в різних терміносистемах різний, тому вони як би розчиняються в загальній масі національних, а також запозичених термінів.

Доцільним, на наш погляд, є розгляд процесів запозичення та інтернаціоналізації лексики в даному корпусі термінів і впливу цих явищ на переклад термінології.

При перекладі термінології з англійської мови на українську слід, перш за все, звертати увагу на семантичність терміна. Існує величезна кількість паралельних слів, значення яких семантично не збігаються та значна кількість термінів, що перейшли в українську мову з інших мов.

2.3. Одноперекладні багатозначні англійські економічні терміни

При перекладі одноперекладних багатозначних англійських економічних термінів відразу ж виникає питання, наскільки часто зустрічаються неекономічні значення економічних термінів в економічних текстах. Це є важливим, тому що перекладачеві слід заздалегідь ознайомитися з такими термінами, щоб уникнути плутанини при перекладі економічних текстів.

Перш за все треба сказати, що якщо мова йде про значення, що належать іншій термінології, можливо, спорідненій, то ймовірність зустріти неекономічну термінологічну лексику вельми велика. Це перш за все, стосується визначення прибутковості та інвестиційних якостей цінних паперів: класифікація рент і їх окремі види, визначення відсоткової ставки,

вплив інфляції на вартість і прибутковість цінних паперів, визначення вартості лізингової, валютної, факторингової та інших операцій. Тут ймовірність зустрічі математичних термінів також досить велика [35].

Якщо говорити про ступінь запозичення одноперекладних багатозначних термінів з інших мов, то можна відзначити, що в даному корпусі термінів є як запозичення, так і англійські слова:

Deflation *n* – дефляція / *позднелат. deflatio* – видування, здування – дефляція.

1) екон. вилучення з обігу частини надлишкової грошової маси, випущеної в період інфляції;

2) геол. видування, обточування і шліфування гірських порід мінеральними частинками, які переносяться вітром; найінтенсивніше відбувається в пустельних областях;

Kangaroo *n* (англ. *Kangaroo*) – кенгуру.

1) екон. акція західно-австралійських копалень;

2) сумчасті ссавці, поширені в Австралії і на деяких прилеглих островах; чисельність великих видів різко скорочується.

Аналіз лексико-морфологічної структури досліджуваних терміноодиниць показав, що простих термінів серед одноперекладних термінів із різними значеннями набагато більше, ніж складних, представлених складними словами, простими словосполученнями та складними словосполученнями.

Отже, серед одноперекладних термінів однозначних термінів набагато більше, ніж багатозначних. На відміну від однозначних, багатозначні терміни є в основному одиницями англійської лексики. Значення багатозначних термінів можуть належати як до економічної терміносистеми, так і будь-якої іншої термінології (найчастіше спорідненої), а також і нетермінологічної лексики.

2.4. Різноперекладні англійські економічні терміни

Багатоперекладними термінами можуть бути також однозначні та багатозначні терміни. Багатоперекладні при однозначності – це відображення тих процесів, які відбуваються в українській мові, а багатоперекладні при багатозначності – це відображення тих процесів, які відбуваються в англійській мові [34].

а) *багатоперекладні однозначні англійські економічні терміни.*

Якщо порівняти одноперекладні однозначні терміни та багатоперекладні однозначні терміни з точки зору їх семантичної структури, то не виявиться ніяких відмінностей, тому що два або більше варіантів перекладу (надалі ми будемо називати їх дублетами) позначають абсолютно однакові поняття.

Consignee n – вантажоодержувач; адресат вантажу;

consols n – консолі, консолідована рента

futures n бірж. – угоди на термін, ф'ючерсні угоди.

Те ж саме можна сказати і про морфологічну структуру даних термінів, яка дозволяє розділити багатоперекладні однозначні терміни на прості, складні і терміни-словосполучення.

За ступенем запозичення з інших мов істотних відмінностей між одноперекладними однозначними та одноперекладними багатозначними термінами також не спостерігається, тому особливу увагу слід приділити саме відмінностям між цими двома групами економічних термінів. Особливу відмінність – кількість тих відповідностей, які вони мають в українській мові [44].

Підкреслимо, що не слід змішувати два поняття – дублетність та синонімію термінів. Дублетність – це одна з форм синонімії, а саме її абсолютна форма. Якщо звичайні синоніми відрізняються один від одного відтінками значення і, відповідно, можуть доповнювати один одного, то

дублети не мають ніяких відтінків і нічого нового не несуть. Вони абсолютно тотожні за значенням.

Порівняємо два синоніма: «шлях» та «дорога». Незважаючи на те, що ці слова близькі за значенням один одному, проте слово «шлях» вживається частіше в переносному значенні: «Сяючий шлях», «Зірковий шлях». У першому випадку це назва організації, у другому - назва телевізійної програми. Слово ж «дорога» вживається частіше в прямому сенсі: «асфальтований шлях», але не «асфальтована дорога». Як приклад дублетів можна привести такі пари, як орфографія – правопис; мовознавство – лінгвістика. Цілком очевидно, що ніяких семантичних відтінків ці слова-дублети не мають [47].

В англійській мові джерела дублетності традиційні: калькування, запозичення, метафоризація. Ці джерела характерні для всіх мов, у тому числі і для української. Частим випадком утворення термінів у економіці є калькування термінів.

Калькування – це утворення слова або виразу шляхом буквального перекладу іншомовного слова або виразу. Наприклад:

Consignor n – вантажовідправник; адресант (вантаж); консигнант;

consortium n – консорціум, об'єднання незалежних банків або компаній;

overdraft n – кредит за поточним рахунком, овердрафт.

Іншим джерелом дублетності є метафоризація, тобто образне зближення слів на базі їх переносного значення. наприклад:

revolving credit – «револьверний кредит»; автоматично поновлюваний кредит;

unfair list – «чорний список»; список підприємств, які не виконують вимог профспілки.

Дублети також утворюються за рахунок морфологічних змін, що відбуваються в мові, тому їх можна назвати морфологічними дублетами.

Наприклад:

hedge п біржхедж; хеджування; є випадки, коли в якості дублетів виступають слово і словосполучення.

Bill with recourse – зворотний вексель; рекамбіо.

Отже, аналіз семантичної та лексико-морфологічної структури одноперекладних однозначних термінів та багатоперекладних однозначних термінів показав, що немає суттєвої різниці з точки зору джерел їх запозичення, а основна відмінність полягає в кількості відповідностей, які вони мають в українській мові [60].

Необхідно підкреслити, що дублетність – характерна особливість для термінології; дублетність в термінології – це наслідок зусиль перекладача підібрати найбільш раціональну і точну форму перекладу слова з англійської мови на українську.

б) багатоперекладні багатозначні англійські економічні терміни.

Як і одноперекладні терміни, багатоперекладні терміни можуть мати кілька значень. Причому багатозначність багатоперекладних термінів частіше явище в мові, ніж багатозначність одноперекладних термінів. Ці два види багатозначності відрізняються один від одного з точки зору варіантів перекладу, які є в українській мові.

При багатозначності, кожному з значень терміна в англійській мові відповідає не менше одного варіанта перекладу українською мовою. При наявності дублетності таких варіантів може бути декілька, і джерелами багатозначності є такі:

- полісемія – наявність у одиниці мови більше одного значення; багатозначність;
- омонімія – однаковість звучання, схожість звучань слів при розходженні значень;
- конверсія – спосіб утворення слова за допомогою зміни його граматичних характеристик.

При розгляді одноперекладних багатозначних економічних термінів зазначалося, що багатозначність неоднорідна з тієї точки зору, що термін

може мати значення, які належать не лише до економічної термінології, але також до будь-якої іншої термінології, або ж бути представником нетермінологічної лексики. Беручи до уваги той факт, що багатоперекладних багатозначних термінів набагато більше, ніж одноперекладних багатозначних, це питання набуває особливої актуальності та служить причиною поділу багатоперекладних багатозначних економічних термінів на дві групи: а) змішані економічні терміни; б) чисті економічні терміни [35].

Змішані економічні терміни – це терміни, значення яких належать або до економічної, або будь-якої іншої терміносистеми, або нетермінологічної лексики.

Чисті економічні терміни – це терміни, значення яких знаходяться в межах лише економічної термінології. Така класифікація, на наш погляд, могла б послужити в практичних цілях: перекладачеві було б набагато легше працювати, якби всі значення багатоперекладних багатозначних термінів були закладені в комп'ютерний банк даних. Крім того, принцип класифікації багатоперекладних багатозначних термінів, що викликають найбільш складні моменти перекладу, можна використовувати при складанні економічних словників [40; 76, с. 161].

Перша група термінів представляє найбільш численні та важкі для перекладу терміни. Оскільки змішані економічні терміни відрізняються приналежністю до тієї чи іншої терміносистеми, а можливо і зовсім нетермінологічної лексики, їх, в свою чергу, поділяють на такі групи:

1. Економічні терміни, різні значення яких відносяться до економічної терміносистеми або будь-якої іншої термінології. Наприклад:

deposit n – 1) екон. вклад у банку; депозит; 2) екон. внесок; 3) екон. завдаток, застава; 4) гірс. родовище; 5) хім. осад.

lien n – 1) юрид. право утримання майна до сплати податку; 2) екон. заставне право;

warrant n – 1) екон. довіреність, повноваження; 2) екон. гарантія, порука; 3) екон. варант, посвідчення, свідоцтво, розписка; 4) екон. право

купити або продати цінні папери протягом деякого періоду, варант; 5) екон. патент (на трудову діяльність); 6) екон. купон (облігації, акції); 7) екон. варант, складське свідоцтво; 8) юрид. ордер; судове розпорядження.

2. Економічні терміни, різні значення яких відносяться до економічної терміносистеми та нетермінологічної лексики. Наприклад:

list n – 1) нетерм. список; перелік, реєстр; 2) екон. курсовий бюлетень;

option n – 1) нетерм. вибір, право вибору або заміни; 2) екон. опціон, угода з премією;

par n – 1) нетерм. рівність; 2) екон. номінал; паритет, номінальна вартість цінних паперів.

3. Економічні терміни, різні значення яких відносяться до економічної терміносистеми, будь-якої іншої терміносистеми та нетермінологічної лексики. Наприклад:

grant n – 1) нетерм. дар; 2) юрид. дарчий, документ про передачу прав; 3) екон. одноразова виплата; 4) екон. дотація, субсидія; 5) нетерм. стипендія;

principal n – 1) нетерм. голова, начальник; принципал; 2) образ, ректор університету; директор коледжу; амер. директор школи; 3) екон. довіритель; комітент; 4) екон. основна сума, капітал;

spot n – 1) нетерм. місце; 2) екон. готівковий товар; 3) екон. бірж, дійсний або реальний товар; товар за касовими операціями; 4) рекл. ролик.

Перша підгрупа економічних термінів представляє велику кількість термінів, багато з яких належать міжнародному фонду. Наприклад:

Arbitrage (фр. Arbitrage) n– 1) юрид. спосіб розгляду спірних справ за допомогою третейського судді; 2) фін. операції з купівлі та продажу валюти.

Deposit (лат. depositum) n – 1) екон. вклад у банку; депозит; 2) екон. внесок; 3) екон. завдаток, застава; 4) гірск. родовище; 5) хім. осад.

Значення економічних термінів, які належать іншим терміносистемам, найчастіше пов'язані з тими сферами вживання, які знаходяться в безпосередній взаємодії з економікою. Так, ефективний розвиток останньої пов'язано з розвитком законодавства в країні, ось чому так часто серед

значень економічних термінів можна зустріти терміни юридичної сфери вживання [29].

Отже, для перекладу такого економічного терміна необхідно з'ясувати його значення. На відміну від однозначних термінів, це можна зробити лише за допомогою контексту, таким чином, термінологічне значення залежить від семантичного зв'язку терміна з іншими словами.

Друга група термінів не така багатоструктурна та не включає в себе підгруп. Різні значення цієї групи термінів фіксуються рамками лише однієї терміносистеми – економічної. Ці значення так званих чистих економічних термінів можуть відноситися до різних галузей економіки, таких, як ринок цінних паперів та фондова біржа, грошово-кредитна система, фінансова система, банківська справа та інших. Наприклад:

currency n – 1) грошовий обіг; 2) валюта, гроші;

jobber n – 1) бірж, спекулянт; 2) амер. оптовий торговець;

mortgage n – 1) застава; іпотека, застава; 2) іпотечний кредит.

Нерідко чисті економічні терміни зустрічаються в тексті економічної спрямованості. наприклад:

1. *The company focuses on three businesses: individual and group health insurance, disability insurance for teachers, and individual life insurance and annuities.*

Переклад:

Компанія сконцентрувалася на трьох напрямках бізнесу: індивідуальне та групове страхування здоров'я, страхування недієздатності для вчителів, індивідуальне страхування життя і страхування ренти і пенсії.

2. *We offer life insurance, annuities, retirement plans, mutual funds and other products to help people plan and invest for the future.*

Переклад:

Ми пропонуємо страхування життя, страхування ренти і пенсії, пенсійні програми, взаємні фонди та інші послуги, щоб допомогти людям будувати плани на майбутнє і вкладати кошти в майбутнє.

У наведених прикладах економічний термін insurance має різні варіанти при перекладі в неспеціальному тексті.

Отже, аналіз багатоперекладних багатозначних термінів показав, що їх переклад утворює для перекладача найбільшу складність. Для їх дослідження ми використовували такі риси «когнітивної орієнтації»: інформаційну структуру значення в природній мові, тісний зв'язок семантичної структури з концептуальною, правдоподібність та перевірка при проведенні семантичного аналізу.

Таким чином, різні значення таких економічних термінів можуть належати до економічної терміносистеми, будь-якої іншої терміносистеми або нетермінологічної лексики. З цієї точки зору багатоперекладні багатозначні економічні терміни поділяються на дві групи, перша з яких, в свою чергу представляє три підгрупи. На наш погляд, саме така класифікація допоможе перекладачеві не заплутатися у великій кількості значень.

Висновки до розділу 2

Характерними особливостями текстів економічної галузі є їх інформативність (змістовність), логічність (строга послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), точність і об'єктивність викладу матеріалу і, витікаючи з цих особливостей, ясність і зрозумілість інформації для адресата. До того ж постає необхідність взяти до уваги не лише мовні питання перекладу текстів сфери економіки, але й змістовні особливості економічного дискурсу: практика показує, що на роботу перекладача з іншомовним текстом впливають труднощі когнітивного плану, які неможливо вирішити за допомогою словників. Як наслідок цього допускаються помилки, виникає психологічна напруженість, що негативно впливає на продуктивність діяльності перекладача, не здатного адекватно проаналізувати і передати зміст англomовного тексту економічної сфери на українську мову.

Текст перекладу має в максимальному обсязі передавати зміст оригіналу та має відповідати нормам мови перекладу, оскільки їх порушення спотворює сприйняття інформації чи призводить до змін у змістовному плані тексту. Виконання зазначених вимог до тексту перекладу часто пов'язане з відсутністю відповідних понять у мові перекладу.

При перекладі тексту з англійської мови на українську, перекладач повинен знайти англійському економічному терміну відповідний еквівалент у вигляді українського економічного терміна. Саме в ході цього процесу і виникають труднощі, які необхідно подолати в процесі перекладу. Перекладач, володіючи специфічним «кругозором» даної галузі знання, співвідносить так звані «картини світу» автора та реципієнта, пропускаючи її через широкий соціокультурний контекст – таким чином, відбувається заповнення когнітивних лакун у мові.

Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що різні варіанти перекладів термінів можуть належать економічній терміносистемі, будь-якій іншій термінологічній системі та бути представниками нетермінологічної лексики.

Отже, весь досліджуваний корпус економічних термінів поділяються на одноперекладні та багатоперекладні.

Одноперекладні терміни – це терміни, які мають один варіант перекладу, тобто один еквівалент.

Багатоперекладні терміни – це терміни, які мають два та більше (їх число може досягати десяти) варіантів перекладу.

Багатоперекладними термінами можуть бути також однозначні та багатозначні терміни. Багатоперекладні при однозначності – це відображення тих процесів, які відбуваються в українській мові, а багатоперекладні при багатозначності – це відображення тих процесів, які відбуваються в англійській мові.

а) багатоперекладні однозначні англійські економічні терміни.

Якщо порівняти одноперекладні однозначні терміни та багатоперекладні однозначні терміни з точки зору їх семантичної структури, то не виявиться ніяких відмінностей, тому що два або більше варіантів перекладу (надалі ми будемо називати їх дублетами) позначають абсолютно однакові поняття.

б) багатоперекладні багатозначні англійські економічні терміни.

Як і одноперекладні терміни, багатоперекладні терміни можуть мати кілька значень. Причому багатозначність багатоперекладних термінів частіше явище в мові, ніж багатозначність одноперекладних термінів. Ці два види багатозначності відрізняються один від одного з точки зору варіантів перекладу, які є в українській мові.

При багатозначності, кожному з значень терміна в англійській мові відповідає не менше одного варіанта перекладу українською мовою. При наявності дублетності таких варіантів може бути декілька, і джерелами багатозначності є такі:

- полісемія – наявність у одиниці мови більше одного значення; багатозначність;

- омонімія – однаковість звучання, схожість звучань слів при розходженні значень;
- конверсія – спосіб утворення слова за допомогою зміни його граматичних характеристик.

Таким чином, різні значення таких економічних термінів можуть належати до економічної терміносистеми, будь-якої іншої терміносистеми або нетермінологічної лексики. З цієї точки зору багатоперекладні багатозначні економічні терміни поділяються на дві групи, перша з яких, у свою чергу, представляє три підгрупи. На наш погляд, саме така класифікація допоможе перекладачеві не заплутатися у великій кількості значень.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Характеристика екстралінгвальних знань перекладача економічних текстів

Необхідно відзначити, що склад економічної термінології характеризується неоднорідністю, що обумовлено наявністю значної кількості термінів, запозичених із терміносистем суміжних наук. Оскільки система економічної термінології розпадається на окремі підсистеми її складових, для створення цілісної картини необхідний детальний аналіз всіх її елементів.

Як і всі сформовані терміносистеми, система економічної термінології української мови підпорядкована загальному закону формування, яке представляє складну єдність кількісного зростання та якісних змін. Будучи дискретною, замкнутою в собі, в той же час економічна термінологія – система в русі, що включає в себе попередні позначення економічних понять, наповнивши їх новим змістом, черпає з рідного та інших мов ті елементи, яких їй бракувало і в яких вона відчуває потребу [27; 29].

При дослідженні формування української економічної термінології особливу увагу слід звернути на такий факт, як природний відбір термінів найбільш відповідних мові та загальним тенденціям розвитку означеної системи, а також на специфіку взаємин окремих термінів з загальнолітературною мовою та системами термінів. Взаємодія всієї системи з загальнолітературною мовою суттєво відрізняється від взаємодії з нею окремих термінів, так як між елементами термінологічної системи розвиваються глибокі внутрішні зв'язки, а зміна одного терміна викликає відповідні зміни в мікросистемі, оскільки підпорядкування елемента – одна з ознак становлення системи [35].

Розглядаючи специфіку становлення економічної термінології української мови, не можна ігнорувати той факт, що її формування було обумовлено потребами вираження перекладу праць відомих економістів, зокрема, К.Маркса і Ф.Енгельса, присвячених дослідженню капіталістичної суспільно-економічної формації.

Економічна термінологія ускладнювалася за рахунок тотожно-диференційованих елементів у процесі подальшого дослідження капіталістичної формації на новій стадії її розвитку. З формуванням та розвитком соціалістичних економічних відносин (товарно-грошових тощо), передбачених К. Марксом, Ф. Енгельсом, українська економічна термінологія, номінує поняття капіталістичного способу виробництва, стає в значній мірі виразником соціалістичних відносин, природно змінюючись якісно в зв'язку зі зміною понятійного сенсу існуючих термінів. Одночасно в ній з'являються нові терміни обумовлені розвитком нових капіталістичних відносин та відображають спосіб виробництва [34].

Коло економічних понять від початкового етапу розвитку економіки в Україні до наших днів значно розширилось та змінило своє утримання. Мовні контакти дуже впливають на вербальний склад економічної термінології в її динаміці. Співвідношення між термінотворенням на національній основі та запозиченням зумовлено екстралінгвістичними факторами мовної політики. На різних етапах воно поступово є дієвим чинником розвитку та вдосконалення економічної термінологічної системи. У сучасній українській мові, дійсно, кожен економічний термін займає певне місце в терміносистемі.

Особливу роль в становленні української економічної термінології зіграло проникнення в Україні марксизму, як системи поглядів на соціально-економічні відносини, що спричинило освоєння нової термінології. У цей період відбувається формування спочатку української термінології політичної економіки, а потім економічної терміносистеми в цілому.

Терміни створювалися різними авторами на основі різних джерел. Використовувалися і різні методи еквівалентні передачі німецької термінології, нерідко виходячи з протилежною установкою. Звідси закономірна постановка питання: спочатку – вивчення одиничних термінів, що створюються в українській мові або запозичених з інших мов та необхідних для передачі запозичених понять політекономії, потім – формування цілісних систем [47].

На становлення української системи економічних термінів впливають, як відомо, різні позамовні чинники, такі, наприклад, як вплив спеціальної англійської економічної літератури. Однак цей вплив призвів до суттєвих мовних наслідків: більшість економічних термінів української мови є структурними кальками відповідних англійських термінів. Зазначимо, що історичний факт необхідно постійно враховувати, вивчаючи процес виникнення та розвитку системи економічних термінів української мови з послідовним розглядом їх минулого та сьогодення. Встановлено, що даною системою успадковано від попереднього становища, що виникло в ній самій, та що змінилася згодом, що деякі економічні терміни виражають поняття, властиві одній епосі, інші – всім епохам, треті – лише деяким.

Для вивчення історії формування економічної термінології неоціненна роль документованості конкретних фактів, яка дозволяє виявити екстралінгвістичні фактори формування української економічної термінології. Цілком очевидно, що внутрішньомовні чинники історії термінології – це початок стихійний, аллогічний, що протистоїть термінологізму, але не випадковий та не тимчасовий. Тому важко говорити про чіткий структурно-семантичний зв'язок її складових, хоча, безсумнівно, суб'єктивний початок утворення термінологічних систем дає можливість набагато глибше та повніше виявити закономірні зв'язки та взаємозумовленість їх компонентів [41].

У процесі виконання перекладу відбувається двосторонній процес збагачення національної культури: з одного боку, це переклад іншомовних

культурних надбань рідною мовою, а з іншого боку – переклад творів рідної літератури іншими мовами з метою популяризації і пропаганди національної культури. У цьому плані перекладач повинен залучати фонові знання, які сприятимуть підготовці повноцінного правильного перекладу.

Кожна літературна мова, якою перекладається твір, завжди збагачується за рахунок перекладу: в ній з'являються нові граматичні конструкції, словосполучення, лексеми, іноді – морфеми, графеми і звуки, тобто, як було зазначено вище, на всіх мовних рівнях відбуваються міжмовні запозичення. Найбільші зміни спостерігаються на лексичному (семантичному) рівні, оскільки цей рівень є найрухомішим у мові.

Ж. Мацак вважає, що «розглядаючи термінологію в складі загальнолітературної мови, навіть в якості особливого автономного шару його лексичного складу, важко, виходячи з семантичних процесів розвитку загальнолітературної лексики, знайти пояснення особливих форм протікання означених процесів в термінології і, особливо, тих явищ, що властиві лише термінології та викликані не іманентними мовними причинами, а особливим зв'язком термінів з теорією, наукою» [35].

Це твердження, безсумнівно, стосується і економічної термінології української мови, формування якої від окремих термінів до цілісної системи для вираження понять економіки, викликане поширенням однойменної теорії, становленням наукової школи економіки і, як наслідок, прямим запозиченням та калькуванням термінів.

Варто наголосити на тому, що в практику термінотворчості широко залучалися різноманітні типи калькування, що зіграло важливу роль в становленні багатогранної, виключно складної системи економічних термінів української мови [35; 61].

Термінологічна номінація запозичених понять завжди супроводжується створенням надлишкових мовних засобів, появою ряду аналогів, полісемії, яка в економічній термінології створюється в результаті зміни сутності та самих виробничих відносин, і різними дефініціями, що

підводяться під один і той же термін представниками різних шкіл економіки.

На початку свого становлення економічна термінологія являє собою певним чином організовану спеціальну лексику англійської мови, до складу якої входить велика кількість кальок із французької та менше з німецької мови, а також запозичення з класичних мов. Однак, основою утворення термінів економіки є загальномовна лексика, що визначено самою специфікою понять. Означені поняття розкривають сутність соціально-економічних явищ та процесів людського суспільства, тобто вони генетично пов'язані з об'єктивними суспільними процесами, які в реальному житті отримують словесне позначення. Такі слова мали широке вживання в мові і, будучи вже співвіднесені з науковими поняттями, ще довго продовжували використовуватися в наукових дослідженнях в своєму початковому «повсякденному» значенні [37; 70; 73].

Для вираження принципово нових економічних понять та категорій були необхідні адекватні мовні засоби, внаслідок цього термінологія класичної економічної школи повинна була піддатися рішучому перегляду. Одні терміни потребували уточнення значення, що часто досягалося шляхом застосування порівняльно-історичного та науково-логічного аналізу, інші підлягали смисловій номінації.

Особливу роль в термінології економіки відіграють неологізми, які були необхідні для вираження абсолютно нових, раніше невідомих понять. З розвитком товарних відносин виникла необхідність позначення нових властивостей речей, яких вони набували, стаючи товаром. Поняття, що передається словом Wert (Value), роздвоюється: а) споживна вартість, б) мінова вартість. Новий зміст категорії вартості позначається все тим же мовним знаком Wert (Value) в значенні «вартість». Це поняття стало ключовим, що виражає родову економічну категорію, і зайняло особливе місце в системі понять економіки. З одного боку, це переосмислення вже існуючого в мові слова: висунення в його семантичній структурі на перший план компонента значення та закріплення за ним термінологічного сенсу; а з

іншого – переосмислення вже наявного в термінології знака – терміна, наповнення його новим змістом.

Відбувається процес перетворення однієї системи в іншу: система термінів, що виражають поняття виробничих відносин капіталістичної формації, в чомусь стає виразником понять виробничих відносин соціалістичної формації. Виходячи з того, що значення терміна визначається змістом поняття, терміни типу «товар», «накопичення», «кредит», «ринок», «заробітна плата», «гроші» [84; 85].

Сучасна економічна термінологія української мови – надбання не лише української мови, її вплив позначається на формуванні, розвитку та впорядкування систем економічних термінів інших мов.

Таким чином, систему термінів економічної термінології можна вважати строго ізоморфною, внаслідок паралельного існування системних / асистемних відносин між поняттями та термінами (наявність синонімії, омонімії, полісемії). Економічна термінологія являє собою систему, що характеризується великою кількістю елементів, мікросистемністю, відкритістю.

3.2. Правила перекладу економічних термінів

Вибір варіанту перекладу економічних текстів передбачає виявлення когнітивно-концептуальних моделей, що лежать в основі текстів мови оригіналу. У процесі дослідження виділено три моделі економічних текстів:

1. Вузькоспеціалізовані економічні тексти, що поміщені в таких журналах, як «Wall Street Journal», «Weisenberger Investment Companies Annual Handbook», «Barron's», «Forbes», «Upper Mutual Fund Performance Analysis», «Money».

У вузькоспеціалізованих економічних текстах даються сухі звіти про стан грошового, кредитного та фондового ринків, державних і приватних компаній, учасників цих ринків; всебічно аналізуються цінні папери, якими

торгують на ринках; публікуються баланси і звіти про прибутки і збитки комерційних і інвестиційних банків, акціонерних компаній, страхових, пенсійних, інвестиційних фондів та інших активних учасників фінансового ринку [41; 85].

2. Популярно-економічні тексти, що поміщені в таких газетах та журналах, як «The Economist», «Business Central Europe», «Financial Times», «Fortune», «Business Week» тощо.

Популярно-економічні тексти – це статті, що описують людей, яким вдалося провести неординарні вдалі операції або, навпаки, потерпіти фінансові крахи. У центрі таких публікацій – особистість з новими ідеями, незвичайними проектами, науковими відкриттями, які можуть бути впроваджені в бізнес, а отже, просунути в цілому економіку країни [85].

3. Економічні тексти – група текстів включає в себе елементи першої та другої груп та поміщається як в журналах, характерних для першої групи, так і в тих, що характерні для другої.

В економічних текстах немає сухості вузькоспеціалізованих економічних текстів і експресивності економічно популярних текстів. Такі тексти є найбільш численними, і тому найбільш важливими. Вони являють собою аналіз стану економіки; роздуми про її минуле, сьогодення, майбутнє; шляхи виходу з кризи в світовому масштабі та в масштабі окремої країни; інформацію про окремі компанії, які представляють особливий інтерес. На відміну від текстів другої групи, тут немає яскравих особистісних образів, неординарних сюжетів та інших проявів експресивності, які характерні для текстів другої групи. Керівники компаній, їхні клієнти міркують про переваги і недоліки різних форм власності, про важливість зменшення податкового тягаря, благодійної діяльності та про багато інших проблем [47; 70; 80].

У першій групі вузькоспеціалізованих економічних текстів, написаних фахівцями для їхніх колег, слід оперувати тими варіантами когніотипу, які, як правило, є запозиченнями. Це надає тексту спеціальний та науковий

характер. Передбачається, що людина, що знайомиться з таким текстом, знайомий з термінологією економіки [2; 5]. Наприклад:

«Across the country, myriad independent contractors and small service firms have sprung up to supply streamlined corporations with skills ranging graphic design to bill collecting and executive recruiting».

Переклад:

«По всій країні виникло незліченне число незалежних фірм-підрядників та дрібних обслуговуючих фірм для задоволення потреби раціоналізованих корпорацій в професійних послугах, починаючи з графічного дизайну та закінчуючи отриманням грошей за векселями та наймом службовців на роботу».

У даному уривку утруднення може викликати однозначний багатоперекладний термін *corporation*, який має два варіанти перекладу: корпорація, об'єднання. З огляду на той факт, що журнал «Money», в якому друкувався уривок, належить до вузькоспеціалізованих текстів, бажано використовувати перший варіант перекладу *корпорація*, тому що читачі цього журналу – в основному досвідчені в економіці люди. Розглянемо ще один приклад:

У другому випадку ситуація, від якої відштовхується перекладач, дещо інша:

Segmentation and standardization income determination in developing nations: an analysis of urban-rural differences in income determinants in Sri-Lanka.

Переклад:

Сегментація і стандартизація визначення рівня доходу в країнах, що розвиваються: аналіз розбіжностей в показниках доходу між містом та селом в Шрі-Ланці.

Термін *segmentation* має два варіанти перекладу: *розподіл і сегментація*. Вибір в сторону останнього варіанту обумовлений тим, що даний заголовок не притягне уваги звичайного читача та буде цікавий лише

для фахівця. Це пояснюється тим, що події, які розгортаються в статті, відбуваються в далекій Шрі-Ланці.

У третьому випадку події відбуваються в Японії і стосуються актуальної теми – оплати жіночої праці, ця тема досить цікава широкому колу читачів, особливо жінкам:

Sample observations are cell means of female annual earnings including bonuses in thousands of yen stratified by educational level, firm 'size, age group, and industry.

Переклад:

Основною метою пілотних досліджень є розміри середньорічних заробітків жінок, включаючи надбавки, які обчислюються в тисячах ієн, що визначаються рівнем освіти, розміром фірми, віковою групою та галуззю виробництва або торгівлі.

Вибір варіанту надбавка при перекладі терміна *bonus* краще варіанту *бонус* і обумовлений інтересом, який може бути викликаний назвою статті.

Звідси випливає, що перекладач при перекладі однозначних багатоперекладних термінів економіки не завжди є вільним у виборі варіантів перекладу. Це обумовлюється неоднорідністю самих економічних текстів.

Таким чином, умовно розділено англomовні економічні терміни на вузькоспеціалізовані економічні тексти, популярно-економічні тексти та економічні тексти.

Перша група розрахована на фахівців даної галузі науки, тобто економіки. Тому в них перевага віддається варіантам, які представляють іноземні терміни.

Друга група розрахована на широкий загаль читачів, тобто на тих, хто має досить слабкі уявлення про економіку. Тому в текстах такої групи перевага віддається варіантам, які представляють українські терміни.

І нарешті, третя група економічних текстів – це група текстів, при перекладі яких перекладач повинен проявити гнучкість. Справа в тому, що

ця група поєднує в собі елементи двох попередніх груп, і підбір іноземного або українського варіантів залежить від конкретної ситуації.

3.3. Способи перекладу економічних текстів

У процесі перекладу в силу своїх специфічних особливостей економічні багатокomпонентні терміни виклиють ряд складнощів. З одного боку, переклад термінів економічної тематики вимагає ясності та точності при максимально повній відповідності перекладу оригіналу, з іншого боку, перекладачеві необхідно підібрати такий еквівалент терміна, який би відповідав економічній тематиці. Тому для перекладу багатокomпонентних термінів в економічних текстах перекладачеві нерідко доводиться застосовувати не один, а відразу кілька способів перекладу.

У процесі дослідження було відібрано 102 багатокomпонентних терміна в текстах економічної проблематики (див. Додаток А) та виявлено 8 способів перекладу даних термінів (див. Додаток Б).

Розглянемо ці методи перекладу більш докладно.

Калькування

У процесі роботи було виявлено, що калькування є найпоширеніший спосіб передачі англійських багатокomпонентних термінів українською мовою. Можливо, одна з причин частого використання даного способу перекладу – наявність в англійській мові великої кількості запозичень з латинської та грецької мов. При калькуванні відбувається послівний переклад кожного елемента терміна. Використання цього способу перекладу можливий в разі відсутності явних протиріч між граматичними та лексичними системами української та англійської мов.

Розглянемо наступний приклад:

A permanent database of information based on customs declarations for each executed foreign-trade deal involving military equipment is maintained at the Central Customs Directorate.

У Центральному митному управлінні ведеться постійна база даних, заснована на митних деклараціях по кожній досконалій зовнішньоторговельній угоді з військовим обладнанням.

Згідно електронного словника «Multitran» [39] *foreign* – іноземний, чужоземний, закордонний, зарубіжний, зовнішній, чужий, невідповідний, нетутешній, заморський, іноземний, іногородній;

trade – заняття, ремесло, професія, торгівля, обмін, торгувати, обмінювати, торговий, ремісничий;

deal – деяка кількість, частина, угода, угода, обходження, урядовий курс.

Зазначимо, що складний прикметник *зовнішньоторговельна* утворено шляхом словоскладання двох основ «зовнішня» + «торгова» з сполучної голосної «о» в середині слова. Англійський складний прикметник «*foreign-trade*» теж утворено словоскладанням, але оформлений він іншим способом: замість сполучної голосної - дефіс. Отже, відмінності між оригіналом та перекладом полягають не лише в написанні складного прикметника, але і в кількості слів в терміні: в англійському – три слова, в українському – два.

Крім того, слово «*trade*» поєднує функції трьох частин мови: прикметника, іменника та дієслова, в залежності від смислового контексту. В українській мові такого явища немає. Тому на морфологічному рівні англійському терміну відповідає модель «прикметник + прикметник / іменник / дієслово + іменник», а модель українського еквівалента – «прикметник + іменник».

Крім цього, між терміном в оригіналі та українським еквівалентом спостерігаються відмінності на граматичному рівні: в українській мові прикметник завжди узгоджується з іменником в роді, числі та відмінку: *зовнішньоторговельна* (жіночий рід, однина, називний відмінок) *угода* (жіночий рід, однина, називний відмінок). В англійській мові таке узгодження відсутнє.

Всі ці явища можна пояснити відмінностями в морфології та граматиці

двох мов: оскільки англійська – аналітична мова, то чи не принципово, яка частина мови називає ознаку чогось; в українській мові обов’язково має бути погодження, так як вона є синтетичною мовою.

Але незважаючи на всі ці відмінності, підібрати еквівалентний переклад терміна не складає особливих труднощів, оскільки значення кожного компонента зафіксована в словнику. І перекладачеві залишається вибрати з числа запропонованих варіантів перекладу еквіваленти, які найбільше підходять за значенням для текстів економічної тематики.

Розглянемо ще один приклад: *control packe to fshares* – контрольний пакет акцій, в якому *control* – управління, керівництво, контроль, управляти, керувати, контролювати, контрольний; *packet* – пакет, зв’язка, група, формувати пакет, пакетний; *of* – привід родового відмінка не перекладається українською мовою; *share* – частка, частина, участь, роль, акція, пай, бути пайовиком, ділитися.

Український термін складається з трьох слів: прикметник + іменник + іменник в непрямому відмінку, отже, використовується комбінація з двох способів організації терміна: узгодження (контрольний пакет) та управління (пакет акцій). Англійський термін складається з чотирьох слів та утворений за моделлю: прикметник + іменник + прийменник родового відмінка + іменник. При цьому перші два компонента поєднують функції трьох частин мови, останній – двох.

Всі слова українського терміну узгоджуються між собою, в англійському терміні лише прийменник «of» показує зв’язок між іменниками в родовому відмінку. Тому, як і в першому прикладі, ми спостерігаємо відмінності на морфо-граматичних рівнях двох мов. Однак всі ці відмінності, як і в попередньому прикладі, не заважають перекладачеві досягти мети – знайти еквівалентний переклад, оскільки кожному елементу з мови оригіналу відповідає елемент у мові перекладу [85]. Мабуть, тому калькування є найбільш вживаним способом перекладу, який використовується в проаналізованому матеріалі. Крім того, переклад

вищенаведених термінів повністю відповідає = оформленням наукового тексту, який вимагає, перш за все, ясності викладу.

Переклад термінів з допомогою використання родового відмінка

В економічних текстах терміни, перекладені за допомогою використання родового відмінка, зустрічаються порівняно рідко. В текстах-оригіналах було виявлено 5 термінів, в яких використовувався прийменник родового відмінка «of», що з'єднує іменники.

В основному, переклад таких термінів може здійснюватися без урахування контексту. Розглянемо наступний приклад:

cost of production – витрати виробництва

Аналізуючи переклад термінів за допомогою використання родового відмінка, ми спостерігаємо ті ж відмінності в системах двох мов, що і в попередньому параграфі. Кількість слів в англійському терміні більша, ніж в українському, за рахунок вживання прийменника «of». Відповідно, і побудова моделей термінів різна: в англійській мові використовується модель «Іменник + прийменник родового відмінка + іменник», в українській – «іменник + іменник в непрямому відмінку».

Розглянемо еквіваленти англомовних термінів, наведених в українських перекладах [85]:

cost – витрати, ціна, вартість, витрати;

of – прийменник родового відмінка не перекладається українською мовою;

production – виробництво, виготовлення, вироблення, видобуток, продуктивність, продукція.

В цілому переклад терміна не становить особливої складності, оскільки при перекладі його компонентів застосовувалася калька.

Таку ж ситуацію ми спостерігаємо при перекладі терміна «*value of money*» – «*цінність грошей*»:

value – цінність, важливість, корисність, значення, зміст, вартість, ціна;

of – привід родового відмінка не перекладається українською мовою;

money – гроші, виграш (на скачках), монета, багатство, грошові суми.

Модель англійського терміна складається з трьох слів «іменник + прийменник родового відмінка + іменник», модель українського еквівалента з двох – «іменник + іменник в непрямому відмінку».

Слід зазначити, що іменник «*money*» має форму лише однини, а його український еквівалент «гроші» – лише форму множини. І оскільки значення кожної лексичної одиниці зафіксовані в словнику, в цілому при перекладі терміна завдання перекладача полягає в підборі еквівалента, придатного для економічної термінології та відповідного тексту наукового стилю [71].

Функціональна заміна

Функціональна заміна як спосіб перекладу економічних термінів по частоті вживання стоїть на другому місці після калькування. Даний прийом використовується в тих випадках, коли жодне із значень, зафіксованих в словнику, не відповідає контексту.

Наведемо значення, які дає електронний словник «Merriam Webster Dictionary» для кожного компонента терміна «*purchasing patterns*» [82]:

purchasing – постачання, купівля, придбання, заготівля; купівельний, покупної;

patterns – принципи, структури, зразки, набори даних, моделі, вибори.

Жодне з значень не вписується в контекст, тому перекладач змушений використовувати прийом функціональної заміни і підібрати таке значення для терміна, яке відповідає комунікативному завданню тексту. Відповідно, переклад таких термінів без урахування контексту неможливий.

Порівнюючи моделі англійського терміна та українського еквівалента, спостерігаються ті ж відмінності в системах двох мов, що і в попередніх параграфах. Англійський термін складається з двох слів та утворений за принципом «Прикметник + іменник», при цьому «*purchasing*» поєднує функції двох частин мови: герундія і прикметника. Український еквівалент складається з одного слова, вираженого іменником [65].

Розглянемо ще один приклад [5]:

At the same time, such a move to negative rates may imply that central banks are out of ammunition in combating recessionary pressures in the economy and that, if this fails to produce good results, there may not be anything left to do.

- В той час, такий рух до негативних процентних ставок може означати, що центральні банки «витратили боєприпаси» в боротьбі з економічним спадом, і якщо цей засіб не дасть хороших результатів, то, можливо, інших засобів у них не залишиться.

Англійський термін «*recessionary pressures in the economy*» складається з п'яти слів, кожне з яких має своє значення:

recessionary – вказує на спад, тенденція до спаду, пов'язаний зі спадом, кризовий;

pressure – дефіцит, посилений попит, тиск, змушувати, тиснути;

in – в;

the – артикль зі значенням визначеності, який не має точного аналога в українській мові;

economy – господарство, економіка, економія, ощадливість, структура, організація, композиція, економічний, обмежувальний.

Дослівний переклад цього терміна виглядав би наступним чином:

«Кризовий дефіцит в економіці». Перекладач за допомогою функціональної заміни знайшов найоптимальніший варіант перекладу – словосполучення, що складається з двох слів – «економічний спад», яке синтаксично ускладнює речення та логічно вписується в контекст.

Модель англійського терміна виглядає наступним чином:

«Прикметник + іменник + прийменник + артикль + іменник», при цьому три слова поєднують функції двох частин мови: «*recessionary*» – прикметника та іменника, «*pressure*» – іменника та дієслова, «*economy*» – прикметника та іменника. модель українського еквівалента складається з «прикметника» та «іменника», які узгоджуються між собою в роді, числі та відмінку. В англійському терміні цього явища ми не спостерігаємо. Крім того, в англійському терміні присутня така частина мови, як артикль. В

українській мові артиклі відсутні, тому вони або перекладаються вказівними та невизначеними займенниками («the» – цей; «A / an» – який-небудь, будь-який), або взагалі ніяк не перекладаються.

Компресія та додавання

Компресія, тобто стислість вираження або словосполучення, – характерне явище в англійській мові. При зіставленні двох мов дане явище вельми очевидно [85].

Розглянемо наступний приклад [5]:

Safety stock - акції.

Двокомпонентний англійський термін, до складу якого входить «прикметник» (одночасно виконує функцію іменника) з «іменником», при перекладі українською мовою перетворюється в однокомпонентний, що складається лише з «іменника». Щоб зрозуміти, чим пояснюється це явище, розглянемо значення кожного слова:

safety – безпека, безпечний, надійний;

stock – акції, основний капітал, запас.

Перекладач для терміна «stock» визначає еквівалент, найбільш відповідний для контексту – «акції». Але в українській мові відсутнє таке поняття як «безпечні акції», або такий вид акцій як «надійний». В англійській мові «safety» також не є одним з типів акцій. Тому перекладач цілком виправдано застосовує метод компресії і опускає значення слова «safety», щоб зберегти смислову точність повідомлення в текстах наукового стилю.

У наступному нижче прикладі ми спостерігаємо аналогічну ситуацію:

small-scale business – малий бізнес.

Англійські трикомпонентній моделі терміна «прикметник + іменник + іменник» відповідає український еквівалент з моделлю «прикметник + іменник». Щоб зрозуміти, наскільки виправдано опущення цілого компонента, розкладемо термін на його складові:

small – маленький, невеликий, крихітний;

scale – розмір, масштаб, шкала, норма, тест, лінійка,

business – справа, постійне заняття, спеціальність, торгівля, комерційна діяльність, фірма, ділової, підприємницький, торговий.

Перекладаючи головний компонент англійського терміна, перекладач застосував спосіб транслітерації, оскільки в українській мові широко використовується усталений термін «бізнес». Однак, не прийнято говорити «бізнес невеликого розміру або маленького масштабу». Бізнес може бути великим, середнім або малим, тому перекладач, використовуючи метод компресії, усунув компонент «*scale*», без шкоди для значення терміна в цілому, для того, щоб даний варіант перекладу був адекватним для текстів економічної спрямованості. Одночасно спостерігається і компресія українського еквівалента «маленький», оскільки використовується його коротка форма «малий», тим самим відповідаючи ще одній вимозі властивостей терміна – точності та стислості.

Додавання або розгортання – явище, протилежне компресії.

Оскільки структури англійських та українських речень та словосполучень різні, то звичай, стислі англійські речення вимагають в українській мові більш розгорнутого вираження думки.

Наприклад:

For a long time economists believed that nominal interest rates, or the amount of money received for depositing money, were theoretically bounded by zero to the down side. – Протягом довгого часу економісти вважали, що номінальні процентні ставки, або кількість грошей, отриманих за розміщення грошей на депозит, теоретично обмежені з нижньої сторони нульовою ставкою.

Англійський термін «*depositing money*» складається з двох слів, утворений за моделлю «прикметник + іменник». Український еквівалент складається з чотирьох слів: «іменник + іменник в непрямому відмінку + прийменник + іменник в непрямому відмінку» [70].

Слово «*depositing*» має безліч значень: внесення грошей на рахунок,

класти в банк, відкладений тощо. Відповідно, це слово поєднує в собі, як і багато інших англійських лексичних одиниць, функцію трьох частин мови: іменника, прикметника та дієслова. «*Money*» перекладається як «гроші, валюта, фінанси». Тому переклад терміна «*внесення грошей на рахунок або вклад*» був би не зовсім точним. Справа в тому, що в англійській мові немає слова «внесок», і якщо клієнт вносить щось в банк, то це називається депозитом. Однак в українській мові внеском прийнято називати лише грошові кошти, що розміщуються в банку. А депозитом може бути що завгодно, передане на зберігання, причому не лише в банк. Тому, щоб донести до референта точний зміст повідомлення, при перекладі терміна «*depositing money*» перекладач використовує метод розгортання.

Розглянемо ще один приклад [2]:

Globalization of product and financial markets refers to an increased economic integration in specialization and economies of scale, which will result in greater trade in financial services through both capital flows and cross-border entry activity. – Під глобалізацією товарних та фінансових ринків мається на увазі збільшення економічної інтеграції та економія за рахунок зростання масштабів виробництва, які призводять до збільшення надання фінансових послуг внаслідок руху капіталу та трансграничної діяльності.

Визначимо значення кожного компонента англійського терміна [5]:

economy – господарство, економіка, економія, ощадливість, структура, організація, композиція, економічний, обмежувальний;

of – прийменник родового відмінка не перекладається українською мовою;

scale – масштаб, розмір, шкала, градація, рівень, ступінь, зважувати, моделювати, масштабний.

Якби перекладач в даному випадку скористався калькою або застосував переклад терміна за допомогою родового відмінка, то, по-перше, було б незрозуміло, скорочення яких масштабів (або масштабів чого) маємо на увазі, а по-друге, порушився б зміст повідомлення, так як в тексті мається

на увазі не скорочення масштабів виробництва, а економія за рахунок їх розширення. Тому розгортання як спосіб перекладу даного терміна є єдино вірним рішенням перекладача [70; 75].

Транспозиція

Транспозиція – це спосіб перекладу лексичних одиниць, який полягає або в перенесенні будь-якої мовної форми (наприклад, використання теперішнього часу замість майбутнього), або в заміні однієї частини мови іншою без зміни змісту всього повідомлення.

Розглянемо приклад:

Globalization is defined as a process that, based on international strategies, aims to expand business operations on a worldwide level, and was precipitated by the facilitation of global communications due to technological advancements, and socioeconomic, political and environmental developments. – Глобалізація визначена як процес, заснований на міжнародних стратегіях, що має на меті розширення ділових операцій на світовому рівні та прискорений розвиток глобальних комунікацій внаслідок технічного прогресу, а також соціально-економічного, політичного та екологічного розвитку.

Розглянемо переклад компонентів англomовного терміна «*to expand business operations*», який нам дає електронний словник «Merriam Webster Dictionary» [82]:

to expand – розширювати, розвивати, поширювати;

business – справа, фірма, постійне заняття, спеціальність, ділової, підприємницький, торговий;

operations – операції, дії, експлуатація, ведення діяльності, оперативний підрозділ.

Співвіднесення кожної одиниці багатокomпонентного терміна з відповідним еквівалентом не склало особливих труднощів, оскільки перекладач скористався способом калькування. Але при цьому ми спостерігаємо заміну частини мови. Англійський інфінітив при перекладі українською мовою набув форм дієслівного іменника. Відповідно,

англійський термін, утворений за моделлю «інфінітив + прикметник / іменник + іменник» має український еквівалент з моделлю «іменник + іменник + іменник». При цьому треба зазначити, що англійське слово «business», як і більшість інших лексичних одиниць в англійській мові, може виконувати функцію і іменника, і прикметника. При виборі частини мови перекладач, мабуть, оперував тим міркуванням, що в українській мові в ролі визначення частіше виступають прикметники. Крім того, українська мова в порівнянні з англійською більш номінативна: вживання в мові іменників переважає над використанням дієслівних форм, тому перехід від дієслівної частини мови в іменникову – явище досить часте при перекладі загальнодоступної лексики в текстах по економічній проблематиці, але рідкісне для економічної термінології [70].

Розглянемо ще один приклад [5]:

Along with increasing sales, increasing prices is a way for companies to constantly increase their bottom lines and essentially grow. – *Поряд зі збільшенням продажів, підвищення цін є для компаній способом постійного збільшення чистого прибутку.*

Компоненти терміна «*to constantly increase bottom lines*» мають наступні значення:

to – частка (не перекладається українською мовою)

constantly – постійно, безперервно, незмінно;

increase – збільшення, зростання, зростання, множення;

bottom – низ, нижня частина, кінець, суть, дно.

Моделі даних термінів виглядають наступним чином: «прислівник + інфінітив + прикметник / іменник + іменник» та «прикметник + іменник + іменник + іменник».

Отже, відбувається заміна відразу двох лексичних одиниць. Інфінітив англійського терміна перекладається в український іменник, а прислівник – в прикметник, оскільки в українській мові, так само як і в англійській, прислівник не може виступати в якості визначення для іменника. Переклад

даного терміну можна було б залишити і без зміни частин мови. Наприклад, перекласти так: Поряд зі збільшенням продажів, підвищення цін є для компаній способом постійно збільшувати чистий прибуток та істотно зростати, але в цьому випадку останнє слово надає повідомленням розмовний характер.

Тому, можна сказати, що в даних прикладах перекладач скористався способом транспозиції, оскільки відібрані терміни більш гармонійно вписуються в речення, дозволяючи зберегти стилістичну нейтральність термінів.

Таким чином, модель англійського терміна має наступну структуру «іменник + прийменник + прикметник + іменник», при цьому «Raw» може виконувати функцію ще двох частин мови: іменника та дієслова. Український еквівалент складається з «іменника в непрямому відмінку». Вже за структурами моделей можна припустити, що в процесі перекладу перекладач скористався компресією. Розглянемо даний процес більш детально. За допомогою калькування можна підібрати еквівалент до кожної англійської лексичної одиниці. Але тоді переклад терміна виглядав би наступним чином: «дефіцит сирі сировини» або «дефіцит сирого матеріалу», при цьому обидва варіанти перекладу не можна назвати вдалим; в першому випадку ми спостерігаємо тавтологію, що неприйнятно для текстів наукового стилю, а другий варіант не підходить для текстів економічної проблематики з точки зору лексичної семантики. Тому калькування застосовується лише до перекладу першого компонента, до двох останніх елементів застосовується компресія, при цьому важко сказати, який з них при перекладі опускається, оскільки обидва можуть перекладатися словом «сировина». Слід зауважити, що компресія завжди економить текстовий простір, що є важливим чинником для текстів наукового стилю. Крім того, ми спостерігаємо і використання родового відмінка при перекладі терміна: дефіцит (чого?) сировини. Таким чином, перекладач для підбору адекватного еквівалента англійському терміну

застосував три способи перекладу: калькування, компресію та переклад з використанням родового відмінка.

3.4. Вплив контексту на переклад англомовних економічних термінів

Для дослідження перекладу таких термінів вже недостатньо одного лише «термінологічного поля», тобто та чи інша термінологія, вийшовши за межі даної термінології, втрачає з нею зв'язок. Для визначення значень, які не входять в економічну термінологію різнозначних багатоперекладних термінів, що зустрічаються в економічному тексті, потрібен лінгвістичний фрейм (контекст), який би вказував, що дане значення відноситься до іншої термінологічної системи [49].

Контекст також є необхідним у тому випадку, якщо різні значення економічного терміна належать до економічної терміносистеми та якщо одне зі значень належить до нетермінологічної лексики. Багатозначні багатоперекладні терміни, в порівнянні з іншими термінами, тісно пов'язані з реченнями. Але контекст не обмежується одним реченням, а часом охоплює кілька речень, уривок, а то і весь текст, якщо треба, наприклад, перекласти його назву. З цієї точки зору ми розрізняємо:

- 1) вузький контекст – одне речення;
- 2) широкий контекст – два і більше речення.

Всередині самого контексту ми говоримо про контекстуальні визначення, тобто слова та терміни, що взаємодіють з різнозначним багатоперекладним терміном та допомагають з'ясувати його значення.

Контекстуальні визначення поділяються на кілька видів:

1. Лексико-синтаксичні значення: лексичне (словникове) оточення різнозначного багатоперекладного терміна з одного боку, і його зв'язок (з'єднання) з цими словами – з іншого.

2. Морфологічні значення: артиклі, прийменники та ін., що

допомагають виявити, до якої частини мови належить різнозначний багатоперекладний термін, що, в свою чергу, допомагає виявити його значення. Морфологічні значення вживаються при конверсії.

3. Значення широкого контексту – лексико-фразове оточення різнозначного багатоперекладного терміна. Його значення знаходиться в органічному зв'язку з оточенням, тобто контекстом, за допомогою фраз (речень) або, рідше, слів або термінів.

Перші два значення знаходяться в межах одного речення, причому їх може бути кілька. Третій же вид значення знаходиться або в попередніх, або в наступних реченнях. Значення можуть бути представлені як термінологічною, так і загальноживаною лексикою. Причому, один і той же термін або одне і теж слово може в одному випадку бути лексико-синтаксичним значенням, в іншому – морфологічним, в третьому – значенням широкого контексту [44].

Переклад спеціальної галузевої термінології, в тому числі й економічної, здійснюється різними способами, а саме за допомогою таких міжмовних трансформацій: лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Головне завдання перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому під час перекладу, щоб якнайточніше передати значення кожного терміна. Одним з найпростіших лексичних способів перекладу економічного терміна є метод транскодування. Транскодування – це політерна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу [20].

Даний прийом часто застосовується для переклада англійських економічних термінознаків, орфографічна система мови яких дуже відрізняється від української і передбачає, перш за все, передачу звукової форми терміна, а вже потім – його лексичного значення. Однак при перекладі способом транслітерації не слід забувати і про «фальшивих друзів перекладача», які попри зовнішню схожість в англійській та українській

мовах мають різні значення. Це – псевдоінтернаціоналізми – слова вихідної та цільової мов, які не мають подібних лексичних значень.

Транслітераційний спосіб перекладу таких слів «призведе до невиправданого семантичного калькування, порушення норм лексичної сполучуваності, стилістичної неадекватності українського відповідника та зрештою до грубих викривлень лексичного змісту слова, що перекладається». І хоча ці слова досить часто зустрічаються в економічних текстах, однак вони не мають статусу економічних термінів. Даний спосіб часто застосовується при перекладі назв фірм та різних корпорацій, а також фінансових установ [22].

Терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу – калькуванню – передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фраземи (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Найбільш розповсюдженим лексичним прийомом перекладу економічних термінів є описовий спосіб передачі значення термінознака. Такий прийом застосовується при перекладі тих економічних понять і реалій, які вже давно відомі в постіндустріальних суспільствах, але лише зараз починають з'являтися в українському соціумі. Передача значень таких термінів можлива лише шляхом розкриття й додаткового пояснення змісту нових термінологічних одиниць. До таких належать сучасні форми торгівлі та надання фінансових послуг. У випадку, коли спеціальний словник не дає точного еквівалента тому чи іншому економічному терміну або ж коли застосування калькування, транслітерації чи описового перекладу недоречне, можливими також є лексико-семантичні та лексико-граматичні прийоми перекладу [28].

Зокрема, до вищезгаданих трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі фахових термінів, можна віднести конкретизацію та генералізацію. Конкретизація – процес, при якому одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. Саме через те, що «англійські слова

характеризуються більш розгалуженою семантичною структурою, аніж відповідні українські слова, їх переклад приховує у собі більше можливостей здійснення помилок, ніж переклад таких слів з української мови на англійську, тому що англійське слово може бути вжитим не в тому значенні, що призведе до грубих викривлень змісту». Іноді в українській мові необхідно робити заміну слова чи словосполучення, що мають більш широкий спектр значень в англійській мові, еквівалентом, який конкретизує значення згідно контексту або стилістичних вимог [26]. У першу чергу, така заміна передбачає пошук синонімічного еквіваленту у мові перекладу, який буде більш конкретно і стилістично виправдано передавати фаховість даної лексичної одиниці.

Синонімічна заміна англійського економічного терміна більш широкого конкретологічного змісту з метою конкретизації його значення у мові перекладу, також має місце у перекладацькій практиці і є виправданою на рівні мікроконтексту лише в тому випадку, коли із змісту речення зрозуміло, про що саме йде мова. При перекладі економічних термінів також можливим є застосування прийому генералізації.

Зазначимо, що генералізація вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу. Ще одним лексико-граматичним прийомом перекладу сучасних економічних термінологічних одиниць є метод компресії. Компресія – це більш компактне викладення думок завдяки опущенню зайвих елементів та позамовного контексту. Цей метод зазвичай застосовується перекладачами при перекладі фахової термінології на рівні макроконтексту, рідше – на мікрорівні, бо це може призвести до невиправданого опущення частини лексичного значення даного терміну [43].

Безперечно, переклад термінів – дуже відповідальне завдання для перекладача, яке потребує високого ступеня володіння ним обома мовами, багатогранного сприйняття мовної картини світу, а також відмінних знань

тієї галузі науки або техніки, якої власне стосується переклад. Адже попри розширення міжнародних культурних й економічних зв'язків у світі, використання сучасних засобів комунікації, на кшталт, світової мережі Інтернет, і пов'язане з цим взаємозбагачення різних мов і культур, перекладач повинен рахуватися з тим, що кожна мова – унікальна і розвивається самостійно. Їй притаманні власні мовні реалії, у ній закріплені власні культурно-історичні реалії, а також з'являються нові реалії та поняття, які ще не мають еквівалентів на момент перекладу їх на інші мови.

Перш за все розглянемо лексико-синтаксичні значення різнозначних багатоперекладних термінів. Найбільш часто вони представлені в ролі визначення, наприклад [61]:

1. *MCI is trying to push a trend toward competing on integrated service offering rather than on price.*

Переклад:

Ем Сі Ай намагається йти шляхом конкурування за рахунок пропозиції комплексних послуг, ніж за рахунок війни цін.

2. *Postabank, the fifth biggest bank in the Hungary, has more than doubled its registered share capital through a near Ft IOBn (\$ 85m) public offering, which was snapped up by both domestic and foreign investors.*

Переклад:

Постбанк п'ятий за рахунком серед найбільших банків в Угорщині, збільшив більш ніж в 2 рази свій зареєстрований акціонерний капітал публічного випуску нових акцій на суму близько 10 млрд. форинтів (85 млрд. \$), який був розкуплений вітчизняними та іноземними інвесторами.

Багатозначний багатоперекладний термін *offering* має два значення.

Offering n 1) пропозицію; 2) публічний випуск нових акцій.

В уривках, наведених вище, саме визначення, що допомогли не помилитися. Ці визначення: «service» та «public». Розглянемо такий приклад:

This would attract plenty of capital from insurance companies and pension funds which can not invest in non-investment-grade paper.

Переклад:

Це приваблювало б достатньо капіталу зі страхових компаній і пенсійних фондів, які не можуть вкладати кошти в цінні папери, що належать до категорії неінвестиційних.

Багатозначний багатоперекладний термін *paper* має кілька значень:

paper п 1) папір; 2) документ; 3) паперові гроші; 4) цінні папери; комерційні документи; інструменти грошового ринку.

У перерахованих вище уривках підібрати значення допомагають визначення: «non-investment-grade» (в першому випадку) і «printing», «light-weight», «coated», «packaging» (у другому випадку).

У всіх випадках визначення вживалося в реченні, тобто стояло перед багатозначним багатоперекладним терміном.

Постпозитивне визначення, яке стоїть після багатозначного багатоперекладного терміна, також може бути значенням різнозначних багатоперекладних термінів. Наприклад:

The safety of full-range Traction Control and refined anti-lock brakes. The security of going 100,000 miles between scheduled tune-ups.

Переклад:

Безпека управління тягою в повному діапазоні та чутливі гальма. Безпека проходження 100,000 миль, зумовлені звуковими сигналами.

Або:

Global stock funds invest primarily in equity securities of issuers throughout the world including the US, while international stock funds invest primarily in equity securities of issuers in developed markets outside the US.

Переклад:

Всесвітні фонди по операціях із акціями інвестують насамперед у пайові цінні папери емітентів, що функціонують по всьому світу, включаючи Сполучені Штати, в той час як інтернаціональні фонди за операціями з акціями інвестують в основному в пайові цінні папери емітентів, що функціонують на розвинених ринках за межами США.

У наведеному вище прикладі об'єктом уваги стає термін *security*, який має наступні значення:

security n 1) безпеку; 2) захист, охорона; 3) забезпечення, гарантія, застава; 4) порука; 5) поручитель; 6) цінні папери.

Значеннями для цього багатозначного багатоперекладного терміна служать постпозитивні визначення «going 100,00 miles» і «issuer», перший з яких в перекладі означає «проходження 100 миль», вказує, що термін вживається в значенні «безпека», а другий, перекладається як «емітент», визначає значення терміна «цінні папери».

Наступний приклад стосується багатозначного багатоперекладного терміна *deposit*, який має такі значення:

deposit n 1) вклад у банку; депозит; 2) внесок; 3) завдаток, застава; 4) родовище. наприклад:

1. *The discovery of significant deposits of copper, silver and gold on the San Carlos reservations in the 1970s led to major encroachments by miners; eventually chunks of the reservation were sliced off to accomodate anglo-mining needs.*

Переклад:

Виявлення значних родовищ міді, срібла і золота в резерваціях Сан Карлоса в сімдесятих призвело до збільшення чисельності шахтарів; в кінці кінців великі ділянки резервації були виділені для задоволення потреб англійських видобувачів.

2. *For those of you who do not know, a Hummer is (a) the German word for lobster, and (b) the civilian version of the military jeep made famous in Desert Storm. German lobster are actually pretty good, but they would be something of a bother on a trip to Montana, so I went with option (b).*

Переклад:

Для тих, хто не знає, Хаммер це (а) – по-німецьки «омар» і (б) – цивільна модель військового джипа, який здобув популярність під час військової операції США «Буря в пустелі». Німецькі омари дійсно непогані,

але вони абсолютно марні для подорожі в Монтану, тому я відправився в дорогу, вибравши варіант (б).

У першому наведеному прикладі дізнатися значення терміна option допомагає постпозитивне визначення «trading», тому що опціони – це активний предмет торгівлі на фондовому ринку. У другому прикладі постпозитивні значення означає один із запропонованих варіантів слова «Хаммер», що і визначило необхідне значення терміна «option» як «вибір».

Однак, не завжди визначниками є препозитивні або постпозитивні значення. Наприклад:

1. *Not content with having set up their own Stock Exchanges, the Central Europeans now want to go a lap further and develop markets for derivatives (futures options and so on).*

Переклад:

Не задовольнившись створенням своїх власних фондових бірж, країни Центральної Європи тепер хочуть приступити до наступного етапу – розвинути ринки для фінансових похідних (ф'ючерсів, опціонів і так далі).

2. *According to one student of the situation, the tribe to "chain" portions of the range, a drastic and potentially damaging method of clearing trees and shrubs, so as viable stock to increase areas.*

Переклад:

На думку одного вченого, знайомого з даною ситуацією, компанія Бі Ай Ей змушує плем'я розчищати горбисті частини гір варварським і руйнівним методом вирубки дерев і кущів для збільшення кількості багатих пасовищ для худоби.

У вищенаведених реченнях багатозначний багатоперекладний термін перекладається в залежності від визначених ним слів «exchange» та «areas».

Ще один приклад:

1. *«In a flat-tax system, in which capital investments are expensed, what do you do about some \$ 425 billion in lie unused depreciation?»*

Переклад:

В системі фіксованого прибуткового податку, на який витрачаються всі капіталовкладення, що можна зробити з тими 425 мільярдами доларів, які знаходяться в стані знецінення в результаті невикористання?

2. *Dresdener Bank of Germany is opening an office in the Estonian capital Tallin.*

Переклад:

Дрезденський банк з Німеччини відкриває своє відділення в естонській столиці Таллінні.

Визначити значення багатозначного багатоперекладного терміна *capital* допомагають визначаються слова «*investments*» і «*Tallin*».

3. *Today's mutual fund investor may be interested in funds from several companies but also wants to keep phone calls and account statements to a minimum.*

Переклад:

Нинішній інвестор фондів взаємних вкладень можливо і зацікавлений в отриманні інформації про фонд від декількох компаній, але він також хоче звести кількість телефонних дзвінків і виписок з банківського особового рахунку до мінімуму.

4. *The Princor family of mutual funds provides customers with flexible investment options and convenient account access.*

Переклад:

Об'єднання інвестиційних фондів взаємних вкладень Прінкор надає клієнтам гнучкі системи інвестування та зручний доступ до рахунку.

Багатозначний багатоперекладний термін *account* має шість значень. Два зі значень, вжиті в вищенаведених прикладах, були перекладені за допомогою визначених слів «*statements*» (виписка) і «*access*» (доступ).

Дієслово-присудок, який завжди тісно пов'язаний з такими членами речення, як підмет, додаток тощо та може допомогти визначити значення багатозначного багатоперекладного терміна. Наприклад:

1. *The Block grant program, which would transfer funds to the states and*

save the federal government billions in the process, is integral to the Republicans' plan to eliminate the deficit over seven years.

Переклад:

Програма, яка передбачає пакет субсидій, яка переводила б кошти штатам і заощадила б мільярди федерального державного бюджету протягом всього процесу, – невід’ємна частина плану Республіканців усунути дефіцит бюджету протягом семи років.

Значеннями в процесі перекладу терміну *fund* служать дієслова «*to withdraw*» (знямати з рахунку) і «*to transfer*» (переводити, перераховувати), причому, важливе значення має тут, у формі якої частини речення виступає термін «*fund*».

Наступний приклад стосується багатозначного багатоперекладного терміна *option*:

This book explains how to trade options on futures contracts for beginners and intermediates. (Advanced knowledge is learned only in the trading arena).

Переклад:

Ця книга пояснює, як торгувати опціонами на ф’ючерсні контракти початківцям і посередникам. (Більш досконалі знання можна отримати лише в процесі торгівлі).

У наведених прикладах визначниками служать дієслова «*to follow*» (слідувати) і «*trade*» (торгувати).

У наступному прикладі багатозначний багатоперекладний термін *note* перекладається в значенні «простий вексель», а не в інших значеннях.

Note п 1) замітка, запис; 2) примітка; посилання; 3) накладна; 4) розписка; боргова розписка; простий вексель; 5) кредитний квиток; 6) банкнота; банківський квиток; 7) авізо.

У даному випадку однорідний член речення «*bond*» (облігація) сприяє адекватному перекладу. Справа в тому, що і «простий вексель» та «облігація» відносяться до категорії «цінні папери». Ними активно торгують на первинних і вторинних грошових ринках і ринках цінних паперів.

Розглянемо приклад:

At Fay's urging, she decided to shift the \$ 40,000 in dividends she collected each month into tax-exempt bonds and notes, some paying more than 8% completely tax-free.

Переклад:

За наполяганням Фея вона вирішила перевести 40,000 доларів у формі дивідендів, які вона отримувала щомісяця в облігаціях та прості векселі, дохід від яких звільнений від оподаткування, деякі з них, даючи дохід більш, ніж 8%, взагалі не обкладаються податком.

Наступний приклад пов'язаний з багатозначним багатоперекладним терміном *interest*.

interest n 1) інтерес; зацікавленість; 2) інтереси; вигода, користь; 3) позичковий відсоток; відсотки, дохід з капіталу; 4) група осіб, об'єднаних спільними інтересами; 5) капіталовкладення, участь в капіталі.

Наприклад:

You would owe no taxes on interest, dividends capital gains, gifts or inheritances.

Переклад:

Ви не повинні були б платити ніяких податків на позичковий відсоток, дивіденди, приріст капіталу, дари або спадок.

У даному прикладі значення, представлені однорідними членами речення, допомагають дійти висновку, що багатозначний багатоперекладний термін вживається в другому значенні (позичковий відсоток).

Frank Bracken of Southcoast Capital in New Orleans favors Ranger Oil (RGO), a big board-listed oil-and-gas company with operations in the North Sea, the Gulf of Mexico and Western Canada. About 65% of its liquid production comes from the North Sea, while 78% of its natural gas emanates from Western Canada. It also has interests in Angola, Namibia, Ecuador, and Peru.

Переклад:

Френк Бреккен з компанії Саускоаст Кепітел, в Новому Орлеані,

підтримує Рейнджер Ойл, велику нафтогазову компанію, що зареєстрована на Н'юйоркській Фондовій Біржі в операціях у Північному морі, Мексиканській затоці та Західній Канаді. Близько 65% її ліквідної продукції йде з Північного моря, в той час як 78% натурального газу виходить з Західної Канади. Вона також має інтереси в Анголі, Намібії, Екваторі і Перу.

У наведеному прикладі об'єктом перекладу стає багатозначний багатоперекладний термін «interest». У першому випадку в якості значення недостатньо мати такі слова, як «reduced», «burden», артикль «а», тому що вони можуть вживатися і з іншими значеннями терміна «interest». Тому для якісного перекладу потрібен широкий контекст, який представлений такими словами і термінами, як «profits», «turnover», «cash», «increase» («прибутку», «оборотність», «готівка», «приріст»). Саме він допомагає прийти до дійти висновку, що мова йде про значення «позичковий відсоток, дохід з капіталу».

У другому випадку недостатньо мати в якості значення дієслово «has» і відсутність артикля. Здогадатися про точне значення терміна допомагає широкий контекст – держави, на які компанія розповсюдила свою діяльність і які, отже, представляють для неї інтерес. Звідси значення, в якому вживається термін «interest» – «інтерес, зацікавленість».

The alternative: find who's poised to descend on Cuba once the US lifts its embargo. There will be a long wait before you '11 see Cuba-related movement in stock prices. But your investment choices include the Herzfeld Caribbean Basin and Americas Growth closed-end funds, both in Florida.

Переклад:

Альтернатива: здогадайтеся, хто чекає не дочекається нагрянути на Кубу, як лише Сполучені Штати знімуть своє ембарго. Довго доведеться чекати того моменту, коли ви побачите рух цін на акції, що мають відношення до Куби. Але ваші інвестиційні вибори включають інвестиційні фонди закритого типу: Херцфельдський Карибський басейн та Американський Фонд приросту, обидва знаходяться у Флориді.

У випадку слово «price» може вживатися в значенні «запаси», тому орієнтиром служать слова: «investment», «closed-end fund» («інвестиційний фонд закритого типу»). Саме вони вказують, що мова йде про акції.

Таким чином, вплив контекстів на переклад англомовних економічних текстів показав, що терміни формуються науковцями, виражають спеціальні поняття, які потребують дефініції, зберігають своє значення лише будучи частиною певної терміносистеми, функціонують переважно у фахових, наукових, соціокультурних текстах і характеризуються однозначністю в межах однієї терміносистеми. Натомість загальноживані слова творяться колективно, виражають загальні уявлення або побутові поняття, функціонують на побутовому рівні та в художньому стилі, хоча, зауважимо, що кожен науковий текст теж містить їх, і також досить часто є полісемантичними. Окрім того, ми розмежуємо терміни від професіоналізмів та номенклатурних найменувань.

Висновки до розділу 3

Аналіз досліджуваного матеріалу дозволяє стверджувати, що українська економічна термінологія пройшла шлях від терміна (їх сукупності) до системи. Початковий етап формування та становлення системи відбувалися під безпосереднім впливом німецької економічної термінології.

З розвитком нових економічних відносин в ХХ столітті українська економічна термінологія зазнала суттєвих змін: старі терміни наповнилися новими дефініціями (ідеологічні омоніми), були створені нові терміни (складно-скорочені слова та синтаксичні формування номінативного характеру).

Сучасна економічна термінологія української мови – надбання не лише української мови, її вплив позначається на формуванні, розвитку та впорядкування систем економічних термінів інших національних мов. Систему термінів економічної термінології можна вважати строго ізоморфною, внаслідок паралельного існування системних / асистемних відносин між поняттями та термінами (наявність синонімії, омонімії, полісемії).

Економічна термінологія являє собою систему, що характеризується великою кількістю елементів, мікросистемність, відкритістю. Зазначимо, що класифікувати терміни відносно перекладу можна за критеріями однозначності та багатозначності, одноперекладності та різноперекладності.

Різноперекладність при однозначності – це наявність двох і більше дублетів у економічного терміна при одному єдиному значенні. Джерелами дублетності можуть бути: калькування (словотворення або творення виразу шляхом буквального перекладу іншомовного слова або виразу), запозичення (використання іншомовних слів), метафоризація (образне зближення слів на базі їх переносного значення).

Вибір варіанту перекладу тісно пов'язаний з необхідністю поділу економічних термінів на три групи:

- 1) вузькоспеціалізовані економічні тексти;
- 2) економічно популярні тексти;
- 3) економічні тексти.

При перекладі першої групи – вузькоспеціалізованих економічних текстів, написаних фахівцями для таких же фахівців, слід оперувати запозиченнями, що додасть тексту спеціальний і науковий характер.

При перекладі другої групи – економічно популярних текстів, об'єктом вибору краще зробити кальки та метафори, щоб зробити такий текст більш доступним для широкого читача.

І, нарешті, при перекладі третьої групи – економічних текстів – варіантами слід комбінувати в залежності від ситуації, в якій знаходиться перекладач. У всіх випадках перекладач не вільний у виборі варіанту перекладу.

При перекладі багатозначних багатоперекладних термінів, перекладач також не вільний у виборі варіанту перекладу. Однак в цьому випадку процес перекладу ще більш ускладнюється тим, що термін має кілька значень в межах однієї термінологічної системи (в нашому випадку – економічної), кількох термінологічних систем, в тому числі і економічної, а також може мати значення, що належать до нетермінологічної лексики.

У цьому випадку крім «термінологічного поля» для перекладу необхідний контекст. Аналіз виявив такі різновиди контексту:

- 1) вузький контекст – одне речення;
- 2) широкий контекст – два і більше речень. Всередині самого контексту перебувають контекстуальні значення:

- 1) лексико-синтаксичні значення;
- 2) морфологічні значення;
- 3) значення широкого контексту.

Лексико-синтаксичні значення найбільш часто представлені терміном або словом в ролі визначення, що може бути як препозитивним, так і постпозитивним. Рідше в якості значення виступають члени речення, що

виражені багатозначним багатоперекладним терміном. Значеннями можуть бути також дієслово-присудок, який завжди тісно пов'язаний з такими членами речення, як підмет, додатки та іншими; однорідні члени речення з багатозначним багатоперекладним терміном. Вони можуть як передувати, так і слідувати після нього, як належати до економічної термінології, так і ні.

Морфологічні значення допомагають визначити значення багатозначного багатоперекладного терміна при конверсії – спосіб утворення слова за допомогою зміни його граматичних характеристик. До них ми відносимо артиклі, показник інфінітива. Зазвичай морфологічні значення виступають разом з лексико-синтаксичними значеннями. Така взаємодія допомагає більш ефективно визначити значення багатозначного багатоперекладного терміна.

Широкий контекст поступово готує перекладача до перекладу багатозначного багатоперекладного терміна, тому що одне зі значень його обов'язково буде пов'язано із загальним контекстом з точки зору сенсу.

ВИСНОВКИ

Сучасна лінгвістична наука спрямована головним чином на вивчення когнітивної функції мови, тому особливий інтерес викликають проблеми його семантичної мінливості, обумовлені ситуативним, творчим вживанням знака.

1) Розглянуто когнітивно-функціональну аспектність перекладу термінологічної англійської лексики. Адекватна стратегія перекладу економічних текстів передбачає виявлення когнітивно-концептуальних моделей, що лежать в основі текстів мови оригіналу. Переклад здійснюється виходячи з відповідних смислових моделей, що виконують посередню функцію.

У контексті даного підходу термін виступає в якості когніотипу, тобто одиниці метамови певної сфери вживання, що позначає спеціальне поняття, яке включає специфічну галузь знань мовця. Здатність адекватного сприйняття когніотипу дозволяє реципієнту вибрати правильний (точний) еквівалент терміна при перекладі.

2. Виявлено когнітивні підстави лінгвістичного моделювання та через побудову моделей перекладу, визначено можливі варіанти перекладу термінологічної лексики. Таким чином, перекладач для підбору адекватного еквівалента англійському терміну застосовує способи перекладу: калькування, компресію, переклад з використанням родового відмінка, функціональну заміну, компресію та додавання, транспозицію.

3. Вивчено та обґрунтовано причини та фактори процесу запозичення англійської економічної лексики. Запозичення та процес перекладу термінів, будучи двома аспектами міжмовної взаємодії, взаємообумовлені та сприяють розвитку мови в цілому та терміносистеми зокрема. При цьому спостерігається безпосередній зв'язок даних процесів з когнітивістикою, оскільки в процесі перекладу відбувається заповнення прогалін в мові реципієнта, так званих когнітивних лакун. Перекладач, є сполучною ланкою,

що співвідносить когнітивні системи автора та реципієнта, через які переломлюються широкі соціокультурні умови протікання текстової діяльності.

4. Проаналізовано лексико-семантичні особливості англомовних економічних текстів. Адекватний переклад передбачає володіння не лише термінологічними системами відповідних мов, а й когнітивним апаратом економічної науки.

Специфіка освоєння термінів-англіцизмів полягає в тому, що запозичене слово повинно пройти стадію прагматичної асиміляції, в результаті якої носій мови набуває комунікативно-прагматичну компетенцію – навички адекватного вживання запозиченого слова. На цій стадії носій сприймає мову, закріплюючи запозиченим словом типові контексти його вживання, а також визначає умови, протипоказані для його вживання.

5. Визначено способи перекладу англомовних економічних текстів у залежності від їх структури та генетичної приналежності. У результаті дослідження економічної термінології ми дійшли висновку, що більшість англійських економічних термінів мають кілька варіантів перекладу. У даній роботі вони поділяються на одноперекладні терміни, що мають один варіант перекладу, і багатоперекладні терміни, що мають більше одного варіанту перекладу. У той же час англійський економічний термін може мати кілька значень як при одноперекладності, так і при різноперекладності. Таким чином, всі аналізовані терміноодиниці англійської економічної термінології в роботі були розділені на такі групи та підгрупи з урахуванням кількості їх значень та варіантів перекладу: 1. одноперекладні терміни, що мають один варіант перекладу, поділяються на: а) одноперекладні однозначні терміни, що мають одне значення, виражене одним варіантом перекладу; б) одноперекладні багатозначні терміни, які мають більше одного значення, вираженого одним варіантом перекладу; 2. багатоперекладні англійські терміни, що мають більше одного варіанту перекладу, поділяються на: а) багатоперекладні однозначні терміни, що мають більше одного значення, кожне з яких виражено не менше, ніж одним варіантом перекладу; б) багатоперекладні багатозначні терміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова, Н. М., Білокамінська, В. Л. Особливості перекладу термінів українською мовою. *Молодий вчений*. Херсон, 2015. № 2 (17). С. 126–128.
2. Білозерська, Л. П., Возненко, Н. В., Радецька, С. В. *Термінологія та переклад: навч. посібник для студ. філол. напрямку підготовки*. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
3. Борисова, Л. І. *Основні проблеми науково-технічного перекладу*. М.: МГУ, 2003. 208 с.
4. Вине, Ж.-П. Дарбельне, Ж. *Технические способы перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике*. М.: Международные отношения, 1978. С. 157-167
5. Виноградов, В. С. *Введення в перекладознавство (загальні та лексичні питання)*. М.: Видавництво інституту загальної середньої освіти РАО, 2001. 224 с.
6. Винокур, Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии. *Труды МИФЛИ*. М.: Наука, 1939. Т. 5. С. 3-54.
7. Влахов, С., Флорин, С. *Непереводимое в переводе*. М. : Высшая школа, 1986. 416 с.
8. Гавранек, Б. К. К проблеме смешения языков. *Новое в лингвистике*. М. : Прогрес, 1972. № 6. С. 94–112
9. Гончаров, С. М., Кушнір, Н. Б. *Глумачний словник економіста*. К. : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
10. Горелікова, С. Н. *Природа терміна і деякі особливості термінотворення в англійській мові*. Омськ: Вісник ОДУ № 6, 2002. С. 129-136
11. Гречко, В. А. *Теория языкознания: учеб. пособие*. М.: Высшая школа, 2003. 375 с.

- 12.Гриньов, С. В. *Введення в термінознавство*. М. : Московський ліцей, 1993. 309 с.
- 13.Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р., Куделько, З. Б. *Основи термінології: Семантичний та соціолінгвістичний аспект*. К.: КМ Academia, 2000. – 218 с.
- 14.Д'яков, А.С., Кияк, Т. Р., Куделько, З. Б. *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти* : [монографія]. Київ: КМ Academia, 2000. 216 с.
- 15.Даниленко, В. П. *Русская терминология: Опыт лингвистического описания*. М.: Наука, 1977. 246 с.
- 16.Дерік, І. М. До питання про труднощі двостороннього перекладу телеконференцій ділової тематики. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2011. № 13. С. 105-114.
- 17.Дуднік, Т. Англомовні запозичення в українській фінансово-економічній термінології та особливості їх перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. №20. С. 241–243.
- 18.*Економічна теорія: Політекономія* : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. К. : Знання-Прес, 2001. 581 с.
- 19.Казакова, Т. А. *Практические основы перевода*. Санкт-Петербург : Союз, 2001. 320 с.
- 20.Карабан, В. І., Мейс, Дж. *Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти*. Вінниця: Нова книга, 2003. 608 с.
- 21.Карабан, В. *Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову*. Вінниця, 2003. 126 с.
- 22.Карабан, В.І *Переклад англійської наукової і технічної літератури: лексичні, термінологічні та жанрово–стилістичні труднощі*. В: Нова книга, 2001. 18 с.

23. Каращук, П. М. *Словотвір англійської мови : навч. посібн.* М. : Вища школа, 1977. 303 с.
24. Кияк, Т. Р. Д'яков, А. С., Куделько, З. Б. *Основи термінотворення.* К. : Наукова думка, 2000. 206 с.
25. Кияк, Т. Р. *Лингвистические аспекты терминоведения.* К.: УМК ВО Украины, 1989. 104 с.
26. Кікец, І. Кікец, Н. До питання про деякі труднощі при перекладі термінів і шляхи їх подолання. *Вісник державного університету «Львівська політехніка» 6-та Міжнар. наук. конф. : матеріали Львів: ЛВН, 2018. С. 18–22.*
27. Корунець, І.В. *Теорія і практика перекладу (аспектний пере-клад): Підручник.* В: Нова Книга. 2000 448с.
28. Крисанова, Т. А. Особливості перекладу англійських економічних термінів в умовах безеквівалентності. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Сер. : Філологічна. 2010. Вип. 14. С. 371–374.*
29. Ланова, О.В., Каплун, С. Д. Переклад спеціальної лексики сфери економіки з англійської мови на українську. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. 2010. № 10. С. 47–52.*
30. Левицький, А.Е. *Порівняльна граматики англійської та української мов.* К.: Освіта України, 2007. 136 с.
31. Лейчик, В. М. Проблемы отечественного терминоведения в конце XX века. *Вопр. филологии. 2000. № 2. С. 63-73.*
32. Лотте, Д. С. *Основы построения научно-технической терминологии.* М.: Издательство АН СССР, 1961. 158 с.
33. Махачашвілі, Р. К. *Лінгвістичні параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: [монографія].* Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. 202 с.

- 34.Махінова, М. В. *Особливості перекладу економічних термінів*. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/26_NII_2009/Pedagogica/52157.doc.htm
- 35.Мацак, Ж. Г. Переклад термінів фінансової галузі українською мовою. *Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. Частина 1*. 2008. Вип. 1 (48). С. 167–171.
- 36.Момот, В.М. Теорія і практика формування професійно зорієнтованого мовлення у студентів технічного профілю. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. №3. С. 44–46.
- 37.Муравйова, О.М., Кравцова, Т. А., Обозна, О. В. Особливості перекладу фінансово-економічних термінів іншомовного походження. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. № 2(1). С. 246–253.
- 38.Новый англо-русский и русско-английский словарь. Х.:ЧП “Диво”, 2007. 156с.
- 39.Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти : навч. посіб. / за ред. В. К. Шпака. К. : Знання, 2005. 310 с.
- 40.Основні методи перекладу складних економічних термінів та термінів–словосполучень. Режим доступу: URL: https://knowledge.allbest.ru/languages/3c0a65625a2ad68a5d43b88421216c27_1.html
- 41.Поліщук, А.В. *Особливості адекватного перекладу науково–технічних текстів. Види науково–технічного перекладу*. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2016_10_17.pdf
- 42.Радчук, В. *Іншомовні слова в українському мовленні*. К., Либідь, 1998.
- 43.Рецкер, Я. И. *Теория перевода и переводческая практика*. М. : Международные отношения, 1974. 216 с.

44. Савицька, Л. В. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою. *Лінгвістичні дослідження*. 2013. Вип. 35. С. 252–257.
45. Сапальова, Н. Використання в українському перекладі науково-технічних термінів іншомовного походження. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. № 13. С. 129–133.
46. Семенчук, Ю.О. *Формування англомовної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання*: автореф. дис. канд. наук. К., 2007. 25 с.
47. Семина, М.Ю., Трофимова, Н.А. *Способы перевода безэквивалентной лексики с английского языка на русский в текстах экономической тематики*. Вестник МГГУ им. М.А. Шолохова, 2003. 68 с.
48. Скорейко-Свірська, І. *Загальні тенденції фонетико-графічної асиміляції науково-технічних термінів англомовного походження*. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ukr_term/2008_620/17.pdf.
49. Скороходько, Е. Ф. *Сучасна англійська термінологія*. К.: Український інститут лінгвістики і менеджменту. 2002. 76 с.
50. Скороходько, Е. Ф. *Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу)*. К.: Логос, 2006. 99 с.
51. Смелякова, Л.П. Навчання лексичного матеріалу. *Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів за кер. С.Ю. Ніколаєвої*. К., 1999. 320 с.
52. Столярова, А. А. Структурно-семантичні особливості новогрецьких економічних термінів. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2013. Вип. 23. С. 395–402. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptkl_2013_23_53.
53. Суперанская, А. В. *Общая терминология: Вопросы теории*. М.: Наука, 1999. 243 с.

- 54.Суперанская, А. В., Подольская, Н. В., Васильева, Н. В. *Общая терминология: терминологическая деятельность*. М.: Едиториал УРСС, 2009. 248 с.
- 55.Сухачова, Н. С. *Англо-українсько-російський словник із менеджменту й економіки праці для студентів*. Полтава: ПУЕТ, 2017. 295 с. Текст: англ., укр., рос. <http://catalog.puet.edu.ua/orasunicode/>
- 56.Федоров, А. В. *Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков : учеб. пособие. [5-е изд.]*. СПб. : Филологический факультет СПбГУ ; М. : ООО “Издательский Дом “ФИЛОЛОГИЯ ТРИ””, 2002. 416 с.
- 57.Циткіна, Ф. О. *Термінологія й переклад*. Львів: ВЛІ, 2003. 187 с.
- 58.Школяренко В.І. *Динаміка розвитку фразеологічної системи німецької мови 19-20 століття: Монографія*. Суми: СДПУ, 2003. 234 с. Укр.
- 59.Школяренко В.І., Дорош В. С. Лексичні засоби репрезентації емоцій у англomовному електронному листуванні. *Международный научный журнал «Интернаука»*. № 17 (39), 1 т., 2017. Филологические науки. Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/3.%20%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%86%20%D0%97%D0%90%D0%A1%D0%9E%D0%91%D0%98%20%D0%A0%D0%95%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%97%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87%20%D0%95%D0%9C%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%99.pdf>
- 60.Шостак, І.І. *Формування у майбутніх фінансистів англomовної лексичної компетенції у процесі читання професійно-орієнтованих текстів: автореф. дис. канд. наук*. Одеса, 2015. 24 с.
- 61.Яковенко, Р. В. *Тлумачний словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики*. Кіровоград: Лисенко В.Ф., 2015. 130 с.

62. Amanda, Myers. U.S. *Electric Vehicle Trends To Watch In 2019* Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/energyinnovation/2019/01/02/4-u-s-electric-vehicle-trends-to-watch-in-2019/?sh=635e8e035a3c>
63. Andreyev, N.D. Linguistic Aspects of Translation. *Proceedings of the Ninth International Congress of Linguists* (Cambridge, Mass., 1962). London 1964. P.625-637.
64. BBC: *The British Broadcasting Corporation*. Retrieved from: <https://www.bbc.com/>
65. Bourdieu, P. *The Social Structures of the Economy* (Cambridge: Polity Press). 2015.
66. Canto, S., & Jauregi, K. Language learning effects through the integration of synchronous online communication: The case of video communication and Second Life. *Language Learning in Higher Education*. 2017. 7(1), 21–54. <http://dx.doi.org/10.1515/cercles-2017-0004>.
67. CBED – Cambridge Business English Dictionary. Режим доступа: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/businessenglish>.
68. Chapelle, C. A., & Sauro, S. (eds.). *The handbook of technology and second language teaching and learning*. Wiley Blackwell. 2017.
69. CNED – Colin’s New English Dictionary. Режим доступа: <http://www.collinsdictionary.com>
1. CNN: *Cable News Network*. Retrieved from: <https://edition.cnn.com/>
70. Crystal, D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. 2d ed. Cambridge University Press, UK, 2003. 505 p.
71. D – Dictionary. Режим доступа: <http://www.vocabulary.com/dictionary/subject%20field>.
72. Ginsburgh, V., Weber S .and Weyers S. The Economics of Literary Translation: Some Theory and Evidence. *Poetics: Journal of Empirical Research on Culture, the Media and the Art*. 2011. 39. 228–246.
73. Haugen, E. The Analysis of Linguistic Borrowings. *The Ecology of Language*. Stanford: Stanford Univ.Press. 1972. P.79-98.

74. Helm, F. & Guth, S. Telecollaboration and language learning. *The Routledge Handbook of Language Learning and Technology*, chapter 17. Routledge. 2016.
75. Knowledge base. *Glossary of management terms*. Режим доступу: [http://www.hrinz.org.nz/Site/Resources/Knowledge Base/Glossary of Management Terms.aspx](http://www.hrinz.org.nz/Site/Resources/Knowledge%20Base/Glossary%20of%20Management%20Terms.aspx)
76. Konchakov Anton. Context influence on English terms translation. *Макаренківські читання: філологічні та методичні студії. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. 28-29 квітня 2021 р. Суми, 2021. С. 160–163.*
77. Konchakov Anton. Methods of translating economic texts into Ukrainian. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: Зб. наук. праць: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав, 2021. Вип. 68. С. 268–270.*
78. Konchakov Anton. Translation specifics of English economic terms. *Сучасний педагог та теорія педагогіки, філологічні диспути та наука про мову: матеріали міжнародної спеціалізованої наукової конференції. м. Хмельницький, 19 лютого, 2021 р. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 118–120.*
79. Larrea Espinar, A. M., Raigón Rodríguez, A. R., & Gómez Parra, M. E. ICT for intercultural competence development. *PixelBit: Revista de Medios & Educación*. 2012. 40. 115-124. Retrieved from: <https://recyt.fecyt.es/index.php/pixel/article/view/61439>.
80. LDCE – Longman Dictionary of Contemporary English. Updated Edition. Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com>
2. *LIME*. Retrieved from: <https://www.li.me/secondstreet/tag/news>
81. Longman Dictionary of Contemporary English: with New Words Supplement. Barcelona: Pearson Education Limited, 2001. 1691 p.

82. Management. com. ua. Глосарій (тлумачний словник). Режим доступу:
<http://www.management.com.ua/glossary/?letter=O>
83. MD – Macmillan Dictionary. Режим доступу:
<http://www.macmillandictionary.com>
84. MWD – Merriam Webster Dictionary. Режим доступу:
<http://www.merriam-webster.com>
85. OD – Oxford Dictionary. Режим доступу:
<http://www.oxforddictionaries.com>
86. Polisca, P. Language learning and the raising of cultural awareness through Internet telephony. *A case study. The Language Learning Journal*. 2011. 39(3). 329–343. <https://doi.org/10.1080/09571736.2010.538072>
3. *Positive.News*. Retrieved from: <https://www.positive.news/>
87. Roberts, M. *English for Economics in higher education studies*. Reading: Garnet Education. 2012.
88. Term. *Dictionary by Merriam-Webster*. Режим доступу:
<http://www.merriam-webster.com/dictionary/term>
89. *The Economic Times*. Retrieved from:
<https://economictimes.indiatimes.com/>
90. *Wikipedia: Wikipedia is a free online encyclopedia*. Retrieved from:
<https://www.wikipedia.org/>

SUMMARY

The international exchange of scientific and technical information has grown especially in the last decade, and modern language is at a new stage of development due to the cultural information increasing level. Interest in language and its cognition is growing; the number of scientific and technical publications is growing rapidly, which makes it incredibly difficult processing the flow of scientific and technical literature. Not only specialized publishing houses, translation centers, professional translators of research institutes and industrial enterprises, but also specialists-practitioners of various branches of the national economy are engaged in translations and abstracting of foreign literature.

Currently, there is a constant interaction of universality, similarity of nations and their languages, on the one hand, and the uniqueness, originality of life of an individual people, each national language, on the other. Terminological systems, which are interlinguistic in nature, must also be considered from the standpoint of broad interethnic communication. The study relevance and expediency is related to the study of preserving means of the stylistic forms pragmatic potential and the semantic load of scientific, technical and economic texts during the translation from English into Ukrainian.

Scientific and cognitive activity is carried out in a system of cognitive coordinates, which, in turn, are determined by the corresponding thinking styles, “paradigms”, “themes”, “world pictures”. In this regard, modeling the terminology on a cognitive basis makes it possible to understand the organization deep mechanisms, especially in the translation process.

The problem of terms translation is observed in the scientific works of the following philologists: L. Venuti, S. Vlahov, V. Karaban, V. Komissarov, V. Koptilov, A. Koralov, P. Newmark, V. Shkolyarenko and others. Scientific publications by N. Kiketsiv and N. Sapalova investigate the transferring terms issue in the translation process. However, S. Vlahov and S. Florin believe that the term refers to units that do not create difficulties in translation, because the term must be translated by a term, full and absolute equivalent. However, the translator

cannot always find this match, and quite often there is no equivalent at all. Therefore, the translation issues of English economic terms require thorough research.

Researchers do not have an unambiguous approach to the foreign borrowings classification, but usually divide them into linguistic (internal, intralingual) and extralinguistic (external, extralingual). They consider the reasons for English borrowings, their translation peculiarities into Ukrainian. O.S. Kovalchuk, D.L. Romanchuk determine the borrowing stages and causes in the Ukrainian financial and economic terminology. O.V. Chueshkova analyzed economic terminology from the standpoint of “national – borrowed”. Researcher T.M. Dyachuk provides a more detailed lexical and thematic economic terms classification, in particular, highlights the names of subjects, objects, processes and actions. The works of O.S. Dyolog are devoted to innovations in the modern Ukrainian economic vocabulary on the question of the terminological borrowing specifics. Terminologist L.M. Arkhyenko speaks about the adaptation of English economic terms in the Ukrainian language, and researcher T.M. Kravchenko singles out material literal and material transformed borrowings when entering the terminological system. However, unambiguity in defining the translation problem of English-language economic texts has not been sufficiently reflected in scientific sources.

The study relevance is due to the need to describe English and Ukrainian terminological units in a comparative aspect, to develop translation cognitive models of special vocabulary, to identify traditional and new ways of translating economic texts in terms of cognitive-functional approach to this material. Therefore, the topic of the masters study: “The problem of English economic texts translation” is considered relevant.

The research purpose – to identify the cognitive aspects of English economic texts translation; factors governing the models of lexical units translation of economic terminology.

The research object is the semantic identification of economic terms in English and Ukrainian and the languages functioning in the process of translating economic terminology.

The research subject is the reproduction peculiarities of English-language economic texts in the Ukrainian language.

The research material consists of 105 terminological units, selected by the method of continuous sampling from lexicographic sources, English-language journalistic texts in the economic field, as well as data from the Corpus of Contemporary American English for 2000-2015 and 505 theorminological units from the dictionary «Yakovenko, R.V. Explanatory dictionary of economic terms with elements of theory and issues. Kirovograd: Lysenko VF, 2015. 130 p.».

Research methods. To achieve the research goal, the general scientific (generalization, induction, deduction) and empirical-theoretical methods (analysis, synthesis, method of comparison and classification) were used. The selecting terms process was carried out by the method of continuous sampling. The descriptive method, the dictionary definitions method and the semantic-component analysis method were used to inventory and distribute the studied terms into thematic groups, establish their definitions, determine the semantic structure of the studied language units and identify semantic changes in the terminology of economics, taking into account synonymous and structural-word-forming technique is reflected in the analysis of word-forming models of economic terms.

1. The cognitive-functional translation aspect of terminological English vocabulary is considered. An adequate strategy for translating economic texts involves identifying the cognitive-conceptual models that underlie the texts of the original language. The translation is based on the relevant semantic models that perform a mediocre function.

In the approach context, the term acts as a cognotype, a unit of metalanguage of a particular use field, denoting a special concept that includes a specific area of a speaker's knowledge. The ability to adequately perceive the cognotype allows the recipient to choose the correct (exact) equivalent of the term in translation.

2. The cognitive bases of linguistic modeling are revealed and through the construction of translation models the possible translation variants of terminological vocabulary are determined. Thus, the translator uses three translation methods to select an adequate equivalent of the English term: tracing, compression, translation using the genitive case, functional replacement, compression and addition, transposition.

3. The process reasons and factors of borrowing English economic vocabulary are studied and substantiated. Borrowing and the process of translating terms, being two aspects of interlingual interaction, are interdependent and contribute to the development of language in general and terminological systems in particular. There is a direct connection between these processes in cognition, because in the translation process there are gaps in the recipient's language, the so-called cognitive gaps. The translator, being a link that correlates the cognitive systems of the author and the recipient, through which the broad socio-cultural conditions of the textual activity are refracted.

4. Lexical and semantic features of English economic texts are analyzed. Adequate translation implies mastery not only of the terminological systems of the respective languages, but also of the economics cognitive apparatus.

The development specificity of English terms is that the borrowed word must pass the pragmatic assimilation stage, as a result of which the native acquires communicative-pragmatic competence – the adequate use skills of the borrowed word. At this stage, the speaker perceives the language, fixing the borrowed word typical contexts of its use, as well as determines the conditions that are contraindicated for its use.

5. Methods of translation of English-language economic texts depending on their structure and genetic affiliation are determined. As a researching economic terminology result, we came to the conclusion that most English economic terms have several translation options. In this research, they are divided into single-translation terms with one translation variant and multi-translation terms with more than one translation variant. At the same time, the English economic term can have several meanings for both single-translation and multi-translation. Thus, all analyzed term units of English economic terminology in the research were divided

into the following groups and subgroups taking into account the number of their meanings and translation options: 1. single-translation terms with one translation option are divided into: the meaning expressed by one translation variant; b) single-translation multi-valued terms that have more than one meaning, expressed by one translation variant; 2. multi-translation English terms with more than one translation variant are divided into: a) multi-translation unambiguous terms with more than one meaning, each of which is expressed by at least one translation variant, and in case of duplicity – by more than one; b) multi-translation multi-valued terms.

Elements of the scientific novelty of the obtained results are that the research consists in the development of cognitive-functional principles of economic terms translation; identification of leading term formation methods; description of structural-semantic and functional-stylistic characteristics of terminological units.

The results can be useful for typological research of science and technology, terminology, private methodology and general theory of lexicography, translation theory, as well as in the development of manuals and didactic materials for the effectiveness of the pedagogical process, can be practical recommendations for training young professionals in this field.

The practical significance of the research results is that the developed model, as well as the results and conclusions can be used in the teachers' activities at higher education, which will enhance the students' educational and cognitive activities to translate English economic texts into Ukrainian. Research materials can be used in the development of lectures and seminars courses, in particular on «Theory and practice of translation» for higher educational institutions students.

Approbation and implementation of research results. Materials of the research, its main provisions and practical results were reported and discussed at the International scientific Internet conference “Trends and prospects of science and education in the context of globalization”, February 26, 2021, Pereyaslav; I International Scientific Specialized Conference “Modern Teacher and Theory of Pedagogy, Philological Disputes and the Science of Language”, February 19, 2021, Khmelnytsky.

ДОДАТОК

Додаток А

Переклад за допомогою еквівалента	
Речення англійською мовою	Речення українською мовою
1 «Aberdeen-based engineering services firm Wood has won a contract worth up to \$1bn (£770m) to support Sellafield's nuclear decommissioning programme» («BBC», 9.5.19)	«Компанія з інженерних послуг в Абердіні «Вуд» виграла контракт на суму до \$ 1 млрд (770 млн. Фунтів стерлінгів) для підтримки програми зняття з експлуатації Sellafield»
2 «Credit card companies allow customers to opt out of unsolicited increases in their credit limit» («BBC», 29.5.19)	«Кредитні карткові компанії дозволяють клієнтам відмовитися від небажаного збільшення кредитного ліміту»
3 «The black market is where we go for our fake gear, but who is behind it all?» («BBC», 26.2.19)	«Чорний ринок це те місце, куди ми йдемо за підробкою, але що позаду нього?»
4 «Huawei: China warns of investment blow to UK over 5G ban» («BBC», 23.5.19)	«Huawei: Китай попереджає про інвестиційний удар по Великобританії через заборону 5G»
5 «This is good even if you currently have a job you've been in for a while» («Positive.News», 29.10.12)	«Це добре, навіть якщо ви зараз маєте роботу, на якій ви працюєте протягом деякого часу»
6 «Does Ann Pettifor, Director of Policy Research in Macroeconomics agree?» («BBC», 14.1.19)	«Чи погоджується Анна Петтіфор, директор з досліджень політики в галузі макроекономіки?»
7 «The US central bank had been "normalising" monetary policy after years of keeping rates at ultra-low levels in the aftermath of the 2008	«Центральний банк США «нормалізував» монетарну політику після багатьох років утримання ставок на наднизьких рівнях після

financial crisis» («BBC», 15.5.19)	фінансової кризи 2008 року»
8 «Feldstein was a professor of economics at Harvard University for five decades, an expert on taxes and a leading advocate of supply-side economics» («CNN», 12.6.19)	«Фельдштейн був професором економіки Гарвардського університету протягом п'яти десятиліть, експертом з питань податків і провідним пропагандистом економіки»
9 «She says: "Technically this isn't a loan; there's no credit and no interest but rather it's early access to your own money in return for a small fee, so it may seem affordable» («BBC», 14.6.19)	«Вона каже: «Технічно це не позик, немає кредиту і ніякого інтересу, але це швидкий доступ до ваших власних грошей в обмін на невелику плату, так що це може здатися доступним»
10 «"Housing market trends are likely to continue to mirror developments in the broader economy," he said» («BBC», 31.5.19)	«Тенденції ринку житла, ймовірно, продовжуватимуть відображати зміни в економіці в цілому», – сказав він»
11 «Now that this dispute is behind us, we look forward to cultivating and expanding our relationship with both FHA and HUD so that we can increase Americans' access to home financing and home ownership» («CNN», 14.6.19)	«Тепер, коли ця суперечка стоїть за нами, ми сподіваємося розвивати і розширювати наші відносини як з ФНА, так і з HUD, щоб ми могли збільшити доступ американців до домашнього фінансування та власності на житло»
12 «Blockchain, the technology bitcoin is built on, is a tamper-proof digital ledger that records transactions without the need of a middleman» («CNN», 8.2.19)	«Блокчейн, технологія, на основі якої будується біткойн, є цифровою книгою, яка захищена від злому, і яка записує операції без необхідності посередника»

<p>13 «All our factories are powered by wind energy and the entire supply chain is ethically accredited and fully audited by the Fair Wear Foundation to ensure the people who work at the factory and on the farms are given a fair living wage, clean and safe working conditions, the right to representation and the right to be part of a union» («Positive.News», 8.11.13)</p>	<p>«Всі наші заводи оснащені енергією від вітру, і весь ланцюжок поставок етично акредитований та повністю перевірений Фондом Fair Wear, щоб забезпечити людям, які працюють на заводі і в господарствах, справедливу зарплату, чисті та безпечні умови праці, право на представництво і право бути частиною союзу»</p>
<p>14 «Northampton Borough Council audit audit “could cost £400,000”» («BBC», 28.11.18)</p>	<p>«Ревізія міської ради Нортгемптона «може коштувати 400 000 фунтів стерлінгів»</p>
<p>15 «The proportion of low-paid workers in Britain has fallen to its lowest level since 1980, a think tank has said, with young adults particularly benefitting» («BBC», 30.5.19)</p>	<p>«Частка низькооплачуваних працівників у Великобританії впала до найнижчого рівня з 1980 року, вважає аналітичний центр, причому молоді люди особливо корисні»</p>
<p>16 A new charity-led campaign aims to give a voice to those supported by the UK welfare state and to highlight the positive impact benefits can have on the lives of people who need them» («Positive.News», 5.12.13)</p>	<p>«Нова благодійна кампанія спрямована на те, щоб дати голос тим, кого підтримує британська соціальна держава, і висвітлити позитивні наслідки, які можуть мати переваги для життя людей, які їх потребують»</p>
<p>17 «But, a report from the Trades Union Congress (TUC) last week showed that people are more willing to support the benefits system once they</p>	<p>«Проте, звіт Конгресу профспілок (TUC) минулого тижня показав, що люди більш схильні підтримувати систему пільг, коли вони дізнаються</p>

know the facts about who is gaining from it» («Positive.News», 9.1.13)	факти про те, хто отримує від неї»
18 «Second, customers must pay a deposit for each bottle, usually the equivalent of between 10p and 25p» («Positive.News», 26.2.19)	«По-друге, клієнти повинні заплатити депозит за кожну пляшку, як правило, еквівалент 10 та 25 пенсів»
19 «And with good reason; \$500 (£323) had just been deposited into his account» («Positive.News», 25.2.15)	«І з поважної причини; \$ 500 (£ 323) лише що були внесені на його рахунок»
20 «Businesses looking for a cash injection may offer equity to those investing, while local fundraisers – from pubs to swimming pools – may run community share offers» («Positive.News», 4.11.15)	«Підприємства, що шукають грошову ін'єкцію, можуть запропонувати власний капітал для тих, хто інвестує, тоді як місцеві фандрайзери – від пабів до басейнів – можуть працювати з пропозиціями спільноти»
21 «From April, equity and certain debt investments into social enterprises will qualify for a 30% tax credit» («Positive.News», 10.4.14)	«З квітня акціонерний капітал і певні боргові інвестиції в соціальні підприємства будуть претендувати на 30% податкового кредиту»
22 «Who next leads the ECB is likely to hinge on jockeying between EU powers over the next president of the European Commission, the executive branch of the European Union» («CNN», 6.6.19)	«Хто наступний керівник ЄЦБ, швидше за все, буде залежати від боротьби між повноваженнями ЄС щодо наступного президента Європейської комісії, виконавчої гілки Європейського Союзу»
23 «The National Telecommunications and Information Administration, a branch of the Commerce Department,	«Національне управління телекомунікацій та інформації, відділення Міністерства торгівлі,

<p>had previously recommended that the FCC deny China Mobile's request» («CNN», 9.5.19)</p>	<p>раніше рекомендувало, щоб FCC відмовила у запиті China Mobile»</p>
<p>24 «Wells Fargo continues to shrink its branch network» («CNN», 12.4.19)</p>	<p>«Wells Fargo продовжує скорочувати свою мережу філій»</p>
<p>25 «The rapid increase in the number of shutdowns in India over the last several years speaks to a deeper state desire to exercise control over a medium that has dramatically increased... access to information within and beyond the country's borders," Jash wrote recently» («CNN», 8.5.19)</p>	<p>«Швидке зростання кількості зупинок в Індії за останні кілька років пояснюється більш глибоким прагненням держави здійснювати контроль за засобом, який різко збільшив ... доступ до інформації в межах і за межами країни», – написав Джаш нещодавно»</p>
<p>26 «The Council of Economic Advisers estimate that Americans will receive nearly \$50 billion of net economic benefit per year from the elimination of the individual mandate penalty, combined with the expansion of AHPs and short-term plans» («CNN», 14.6.19)</p>	<p>«Рада економічних радників оцінює, що американці отримають майже 50 мільярдів доларів чистої економічної вигоди за рік від ліквідації індивідуального мандатного штрафу, у поєднанні з розширенням АХП та короткострокових планів»</p>
<p>27 «It reported a net loss of \$268 million in 2018, following a \$338 million loss a year earlier» («CNN», 14.6.19)</p>	<p>«Він повідомив про чистий збиток у розмірі 268 мільйонів доларів у 2018 році, після втрати \$ 338 мільйонів на рік раніше»</p>
<p>28 «The committee said earlier this month that the United Kingdom should aim to achieve the net zero goal by 2050, but warned that the government's</p>	<p>«Комітет повідомив, що Сполучене Королівство має прагнути досягти загальної мети до 2050 року, але попередив, що політика уряду</p>

policies will "have to ramp up significantly" for the target to be credible» («CNN», 31.5.19)	«повинна значно збільшитися», щоб досягти цілі»
29 «Approximately 30 dairies support fairlife; therefore, we are visiting all supplying dairies in person and conducting independent 3rd party audits within the next 30 days to verify all animal husbandry practices at the farms, including all training, management and auditing practices» («CNN», 7.6.19)	«Близько 30 молочних ферм підтримують чесну торгівлю; таким чином, ми відвідуємо всіх постачальників молочних продуктів особисто і проводимо незалежні перевірки третьої сторони протягом наступних 30 днів для перевірки всіх видів тваринництва на фермах, включаючи всі практики навчання, управління та аудиту»
30 «The charge was originally filed in 2017 with the Equal Employment Opportunity Commission by Derek Rotondo, an investigator on the bank's security and audit team» («CNN», 31.5.19)	«Звинувачення було подано в 2017 році Комісією з рівних можливостей зайнятості Дерекотом Ротондо (Derek Rotondo), слідчим групи з безпеки та аудиту банку»
Переклад за допомогою опису	
Речення англійською мовою	Речення українською мовою
31 «At the heart of these cases is a bigger debate about conflicts of interest when big banks serve as trustees of foundations and have the ability to use client money to buy the bank's own investment products» («CNN», 24.1.15)	«В основі цих випадків лежить більша дискусія про конфлікт інтересів, коли великі банки служать довіреними особами фондів і мають можливість використовувати гроші клієнта для придбання власних інвестиційних продуктів банку»
32 «In a long strangle, the trader suffers	«У довгій боротьбі за купівлю

<p>maximum loss when the cash price is between the strike prices of both the options, which makes both the options worthless on expiry and the trader has to pay the difference in value of premiums plus commissions on both option trades» («The Economic Times», 8.2.16)</p>	<p>опціонів, трейдер зазнає максимальних втрат, коли ціна готівки знаходиться під ударом обох опціонів, що робить як опціони недійсними, так і трейдер повинен сплатити різницю у вартості премій плюс комісійні на обох опціонних торгівлях»</p>
<p>33 «The triangular merger process may be central for cross-border acquisition of a company established in the United States» («LIME», 7.6.19)</p>	<p>«Процес тристороннього злиття може бути центральним для транскордонного придбання компанії, створеної в США»</p>
<p>34 «Samsung said on Monday that it was "adjusting the production schedule" in response to moves by the US and other networks» («BBC», 10.10.16)</p>	<p>«Samsung заявив у понеділок, що «коригує виробничий графік» у відповідь на заходи США та інших мереж»</p>
<p>35 «Lloyds Banking Group has been criticised for introducing new overdraft charges on Monday ahead of a proposed crackdown later this year» («BBC», 14.1.19)</p>	<p>«Lloyds Banking Group піддала критиці за введення нових виплат за овердрафт у понеділок перед початком запропонованого розгону в цьому році»</p>
<p>36 «Apart from calling the NYT story old, inaccurate and "Fake News", Mr Trump claimed that : "Real estate developers in the 1980's & 1990's, more than 30 years ago, were entitled to massive write offs and depreciation which would, if one was actively building, show losses and tax losses in</p>	<p>«Крім того, що він назвав історію Нью-Йорка старим, неточним і "Fake News", пан Trump стверджував, що: "Розробники нерухомості в 1980-х і 1990-х роках, більше 30 років тому, мали право на масові списання та амортизацію, які б, якщо б активно будують, показують збитки і</p>

almost all cases» («BBC», 8.5.19)	податкові збитки майже у всіх випадках»
Переклад за допомогою калькування	
Речення англійською мовою	Речення українською мовою
37 «Investors foresee Earnings Per Share recovery, but they may find the earnings valley ahead is deeper than expected,» Bannister wrote to clients Tuesday» («CNN», 24.1.19)	«Інвестори передбачають відновлення прибутку на акцію, але вони можуть виявити, що долина прибутку вперед є глибшою, ніж очіувалося», – писав Банністер у вівторок»
38 «However, the utility's total market value is below \$15 billion, and PG&E has just \$3.5 billion in cash after borrowing from an existing revolving credit line» («CNN», 14.1.19)	«Однак загальна ринкова вартість комунального підприємства нижче 15 мільярдів доларів, а PG&E має лише 3,5 мільярди доларів готівкою після запозичення з існуючої оборотної кредитної лінії»
39 «Back then, the US economy was stuck in an inflationary spiral and stocks were in the midst of a bear market. The S&P 500 fell 1% the Monday after the Saturday Night Massacre, far more dramatic than Wednesday morning's 0.2% dip» («CNN», 10.5.17)	«Тоді американська економіка застрягла в інфляційній спіралі, і запаси опинилися в центрі ведмежого ринку. S&P 500 впав на 1% у понеділок після різанини Saturday Night, що набагато драматичніше, ніж у середу вранці на 0,2%»
40 «But when that was not done, Ofgem went ahead and accredited multiple boilers on a single site as long as they were on separate heating systems» («BBC», 11.5.18)	«Але коли цього не було зроблено, Ofgem пішов вперед і акредитував кілька котлів на одному майданчику до тих пір, поки вони були на окремих системах опалення»

41 «This was echoed by India's law and justice minister, who told a press conference that "Nirav Modi and his accomplices attempted to bypass established banking channels by perpetrating this fraud"» («BBC», 16.2.18)	«Про це сказав міністр законів і правосуддя Індії, який на прес-конференції заявив, що «Нірав Моді і його спільники намагалися обійти створені банківські канали, здійснивши це шахрайство»
42 «In a press briefing, China said it "supports the relevant company [Huawei] to defend its legitimate rights according to law"» («BBC», 20.5.19)	«У прес-брифінгу Китай заявив, що «підтримує відповідну компанію [Huawei], щоб захистити свої законні права»
43 «In response, Eric Veldpaus designed the first guidelines so that fund managers would have to show all costs to the pension funds that employed them, including the trickiest of all, transaction costs for buying and selling assets» («BBC», 25.1.18)	«У відповідь Ерік Велдпаус розробив перші рекомендації для того, щоб менеджери фондів мали показати всі витрати пенсійним фондам, які використовували їх, включаючи найскладніші з них, трансакційні витрати на купівлю та продаж активів»
44 «Other customers are unable to check accounts owing to the website fault» («BBC», 12.2.19)	«Інші клієнти не можуть перевірити рахунки через помилку веб-сайту»
Переклад за допомогою транскодування	
Речення англійською мовою	Речення українською мовою
45 «Fischer is a hugely distinguished macroeconomist — a former chief economist at the International Monetary Fund and the former head of an emerging market central bank (Israel,	«Фішер надзвичайно видатний макроекономіст, колишній головний економіст Міжнародного валютного фонду і колишній керівник центрального банку з ринком, що

<p>now often counted as a developed rather than emerging economy but still usually seen as emerging in Fischer's day)» («BBC», 11.3.15)</p>	<p>розвивається (Ізраїль, тепер часто вважається розвиненою, а не розвивається економікою, але як правило, вважається, що виникає в день Фішера)</p>
<p>46 «The Treasury Committee said it was "not credible" to describe any resultant economic boost from a Brexit deal as a "dividend"» («BBC», 12.2.19)</p>	<p>«Комітет казначейства заявив, що «не можна вважати достовірним», щоб описати будь-який економічний підйом з угоди Brexit як «дивіденд»</p>
<p>47 «Mr. Ashley's empire was already Game's largest investor and has been a shareholder in the specialist games retailer since July 2017» («BBC», 5.6.19)</p>	<p>«Імперія пана Ешлі вже була найбільшим інвестором і стала акціонером у спеціалізованому магазині ігор з липня 2017 року»</p>
<p>48 «Another three employees of Punjab National Bank have been arrested in connection with a \$1.8bn fraud case» («BBC», 19.2.18)</p>	<p>«Ще три працівники Пенджабського національного банку були заарештовані у зв'язку з шахрайським випадком на \$ 1,8 млрд»</p>
<p>49 «Enter Lauren Simmons, the only fulltime female broker on the New York Stock Exchange floor, as well as the only African-American woman, and at 23, the youngest» («BBC», 10.5.18)</p>	<p>«Ентер Лорен Сіммонс, єдиний штатний брокер, що працює на повний робочий день у НьюЙоркській фондовій біржі, а також єдина афро-американська жінка, і в 23 роки наймолодша»</p>
<p>50 «The Shanghai International Import Expo is China's big attempt to show the world – and especially the US – that its economy is opening up more» («BBC»,</p>	<p>«Шанхайський Міжнародний Імпорт Експо – велика спроба Китаю показати світові – і особливо США –, що її економіка відкривається</p>

5.11.18)	більше»
51 «Latest HMRC figures show the 13% increase in value of all exports has been driven by growth areas such as offshore oil and gas» («BBC», 7.6.19)	«Останні цифри HMRC показують, що зростання вартості всього експорту на 13% було зумовлене такими напрямками, як офшорна нафта і газ»
52 «"December's personal income and spending suggest that the outlook for first-quarter real GDP growth is encouraging, but the lack of inflationary pressure in the PCE deflator measures of prices is another reason why the Fed could stand pat in March," said Paul Ashworth, chief US economist at Capital Economics» («BBC», 1.2.16)	«Персональні доходи та витрати в грудні свідчать про те, що прогноз реального зростання ВВП в першому кварталі є обнадійливим, але відсутність інфляційного тиску в показниках цін на дефлятор PCE є ще однією причиною того, чому ФРС може стояти в березні», – сказав Пол Ешворт, головний економіст США в Capital Economics»
53 «The number of people unemployed was "little changed" at 5.9 million, the Bureau of Labor Statistics said» («BBC», 7.6.19)	«Чисельність безробітних «мало змінилася» на 5,9 млн., повідомило Бюро статистики праці»
54 «But data from consultancy Frost & Sullivan shows the firm has received nearly 1,000 commitments for the C919, mostly from Chinese airlines and domestic leasing firms» («BBC», 28.4.19)	«Але дані консультантів Frost & Sullivan показують, що фірма отримала майже 1000 зобов'язань для C919, в основному з китайських авіакомпаній та вітчизняних лізингових компаній»
55 «The awards are meant to improve motivation as the firm continues with a difficult turnaround plan» («BBC»,	«Нагороди мають на меті поліпшити мотивацію, оскільки фірма продовжує складний план

16.5.19)	перевороту»
56 «According to Chinese statistics, direct investment by Chinese companies into the US dropped 10% year-on-year in 2018, the paper said» («BBC», 4.6.19)	«Згідно з китайською статистикою, прямі інвестиції китайських компаній у США скоротилися на 10% у річному обчисленні на 2018 рік»
57 «The US is heading for an annual budget deficit of more than \$1 trillion (£707bn) by 2020 following tax cuts and higher public spending, according to the Congressional Budget Office» («BBC», 9.4.19)	«США орієнтуються на щорічний дефіцит бюджету, який перевищує 1 трильйон доларів (до 707 мільярдів фунтів стерлінгів) до 2020 року після зниження податків та збільшення державних видатків»
58 «Founder, Umra Omar tells the BBC's Lerato Mbele how the group work - balancing the needs of its patients with the economics of providing healthcare» («BBC», 28.5.19)	«Засновник Umra Omar розповідає Бі-Бі-Сі Лерато Мбеле, як працює група – баланс між потребами своїх пацієнтів та економікою надання медичної допомоги»
59 «A disorderly Brexit risks a deep recession in Scotland, according to researchers» («BBC», 17.4.19)	На думку дослідників, безладний Brexit ризикує глибокою рецесією в Шотландії»
60 «Venezuela, now in its fourth year of recession, has joined a sad list of other countries whose economies imploded as hyperinflation tore through them» («BBC», 21.8.18)	«Венесуела, яка зараз знаходиться в четвертому році рецесії, приєдналася до сумного списку інших країн, економіка яких вибухнула, коли гіперінфляція прорвала їх»
61 «In a nutshell secular stagnation is an attempt to explain the weakness of the global recovery in advanced	«У двох словах, світська стагнація – це спроба пояснити слабкість глобального відновлення в

economies since the 2008 crisis» («BBC», 2.4.15)	розвинутих країнах після кризи 2008 року»
---	---

Способи перекладу

Калькування		
№	Терміни англійською мовою	Українські еквіваленти
1	nominal interest rates	номінальні процентні ставки
2	negative interest rates	негативні процентні ставки
3	lending rate	кредитна ставка
4	short-term reserves	короткострокові резерви
5	monetary policy	монетарної політики
6	quantitative easing	кількісне пом'якшення
7	bank transfer	банківський переказ
8	barter deal	бартерна угода
9	gross receipt	валовий дохід
10	foreign-trade deal	зовнішньоторговельна операція
11	intellectual property	інтелектуальна власність
12	compensation agreement	компенсаційне угода
13	control packet of shares	контрольний пакет акцій
14	personal account	особовий рахунок
15	world price	світова ціна
16	world market	світовий ринок
17	circulating capital	оборотний капітал
18	wholesale trade	оптова торгівля
19	tax statement	податкова декларація
20	industry leaders	галузеві лідери
21	the International Monetary Fund (IMF)	Міжнародний валютний фонд (МВФ)
22	the World Trade Organization (WTO)	Світова організація торгівлі (СОТ)

Функціональна заміна		
№	Терміни англійською мовою	Українські еквіваленти
1	recessionary pressures in the economy	економічний спад
2	bill of credit	акредитив, вексель
3	exchange prices	біржовий курс
4	market-rate	біржовий курс
5	stock prices	біржовий курс
6	balance sheet	бухгалтерський баланс
7	bottom lines	чистий прибуток
8	borrowing power	кредитоспроможність
9	competitive strength	конкурентоспроможність
10	market opportunities	кон'юнктура ринку
11	sales opportunities	кон'юнктура ринку
12	floating capital	оборотний капітал
13	trading capital	оборотний капітал
14	collective investment fund	статутний фонд
15	purchasing patterns	покупці
16	growth rates	темпи зростання
17	money supply	грошова маса
18	overseas growth	експортні продажі
19	cross-border entry activity	транскордонної діяльності
20	payment by installments	розстрочка
Комбінований спосіб перекладу		
№	Терміни англійською мовою	Українські еквіваленти
1	tax harmonization	гармонізація податків перестановка + переклад за допомогою родового відмінка
2	joint venture zone	зона спільного підприємництва

		перестановка + переклад за допомогою родового відмінка
3	Consumer Price Index	Індекс споживчих цін калькування + перестановка + переклад за допомогою родового відмінка
4	profit margins	маржа прибутку (рентабельність продажів) перестановка + переклад за допомогою родового відмінка + пояснення
5	risk factors	фактори ризику перестановка + переклад за допомогою родового відмінка
6	raw material market	ринок сировини перестановка + компресія
7	economic output	обсяг виробництва перестановка + конкретизація
8	manufacturing output	обсяг промислового виробництва перестановка + конкретизація
9	cost-push inflation	інфляція витрат перестановка + функціональна заміна
10	demand-pull inflation	інфляції попиту перестановка + компресія
11	liberalization of capital account	лібералізація рахунку (рух капіталів) транслітерація + розгортання

Опущення / компресія		
№	Терміни англійською мовою	Українські еквіваленти
1	excise tax	акциз
2	safety stock	акції
3	capital investment	капіталовкладення
4	competitive ability	конкурентоспроможність
5	small-scale business	малий бізнес
Переклад за допомогою використання родового відмінка		
№	Терміни англійською мовою	Українські еквіваленти
1	driver of profitable growth	фактор прибуткового зростання
2	level of prices	рівень цін
3	factors of production	фактори виробництва
4	value of money	цінність грошей
5	cost of production	витрати виробництва